આવૃત્તિ ૧ લી

પ્રત ૧૦૦૦

મૂલ્ય (કાચું પૂઠું) રૂ. ૦-૧૪-૦
,, (પાકું પૂઠું) રૂ. ૧-૪-૦

મુદ્રક : કેશવ હ. શેઠ
મુદ્રણસ્થાન : પ્રજાબંધુ મુદ્રણકલા મંદિર, ચાર રસ્તા, અમદાવાદ

સતગુરુને ચરણે

(ધોળ)

એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણું સાંપડો,
જેના શ્વાસે વહેતી પ્રભુની સતત સુગંધ ;
જેનાં લોચનમાં સરતાં તેજે બ્રહ્માંડનાં,
જેણે માયાને બાંધ્યા કાયાના બંધ :
એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણું સાંપડો ! ૧

જેણે અંગે ચોળી ભસ્મ કરી સંસારની,
જેણે કંઠે ધાર્યો મૃત્યુતણો મણિહાર ;
જેની પાવડીએ રજ લાગી સાતે સ્વર્ગની,
જેને પગલે પડતા મોક્ષ તણા ચીતાર :
એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણું સાંપડો ! ૨

જેણે જીત્યા છે કિલ્લા કાયાના કોટિધા,
    જેણે જીત્યા વાયુબાંધ્યા મનના મહેલ ;
જીતીને જીતાડી જાણે જે પરમાત્મને,
    હીરા ઝળકાવે પથ્થરને પાડી પહેલ :
      એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણું સાંપડો ! ૩

જેની ઉરગંગામાં અમૃત નિર્મળ નેહનાં,
    જેને મુખસાગર ગરજે પળપળ પ્રભુગાન ;
જેનો આત્મા આતશ જેવો પાક ધગે સદા,
    જેનું જીવન રંક, પરંતુ વિચાર મહાન :
      એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણું સાંપડો ! ૪

ધારે ત્યારે દેવ ઉતારી દે જે સ્વર્ગથી,
    ધારે ત્યારે માનવ મર્ત્ય ચઢાવે સ્વર્ગ :
એવા સતગુરુનો અદ્દભુત પારસમણિસ્પર્શ હો,
    ફૂટો અમ મટ્ટીમાં પ્રભુજ્યોતિનાં ભર્ગ !
      એવા સતગુરુને ચરણે અમ શરણું સાંપડો ! ૫

❖

આલાપ

"સમરને શ્રીહરિ, મેલ મમતા પરી,
જોને વિચારીને મૂળ તારૂં :
તું અલ્યા કોણ ને કોને વળગી રહ્યો,
વગર સમજે કરે મારૂં મારૂં."

—શ્રી નરસિંહ મહેતા

ભારતખંડમાં તમામ તત્ત્વજ્ઞાનનો સાર આ ઉપર ઉતારેલી ગુર્જર આદિકવિ **નરસિંહ** મહેતાની ચાર પંક્તિઓમાં આવી ગયો છે. અનાદિકાળથી માનવજાતિ પોતાના મૂળની ખોજ ચલાવી રહી છે, અને અનંતકાળ સુધી એ ખોજ ચાલુજ રહેશે. કવિઓ અને તત્ત્વજ્ઞાનીઓ પૂર્વના હો કે પશ્ચિમના હો, પણ તેઓને આ આત્મ-મંથનનો પ્રશ્ન સદાય અપૂર્વતામાં અને સનાતનતામાં ગુંચવનોજ રહ્યો છે.

પ્રકૃતિ અને પુરુષની લીલાથી ઉદ્‌ભવેલું આ બ્રહ્માંડ ચાહે તેટલું વિશાળ અને અનંત હો, પણ મનુષ્ય તેને પોતાની આંખની કીકીમાં ને કલ્પનાના અણુમાં સમાવી દેવાની હામ ભીડે છે. એ લીલાનું સૌન્દર્ય સદાય તેને આકર્ષી રહ્યું છે. તત્ત્વજ્ઞાનીઓ અને વિજ્ઞાનીઓ પોતપોતાને માર્ગે એ સૌન્દર્યનું પૃથક્કરણ કરતા રહ્યા છે, ત્યારે કવિઓ એ સૌન્દર્યનાં ગાન કરતા કરતા તેનું રહસ્ય પોતાની કલ્પનાની અણીથી ઉકેલતા તેમાં પોતાના હૃદયભાવને અનેકવિધ રેડે છે. જે સત્ય અંતરમાંથી બહાર પથરાયલું છે, તે પાછું એવી રીતે અંતરમાંજ સમાય છે.

ભરતખંડની તમામ ભાષાઓની કવિતામાં દેવપૂજા, દેવકથા અને દેવરહસ્ય એ મુખ્ય વિષયો છે. આ દેશ પોતાના સંસાર કે સમાજની તમામ પ્રવૃત્તિઓને ધાર્મિક દૃષ્ટિથીજ જોતો અને કસતો આવ્યો છે, એટલે કવિતાના વિષયમાં પણ એ ધાર્મિકતા પ્રાધાન્ય ભોગવે, એમાં કાંઇ આશ્ચર્ય નથી. અને કવિ તો પયગમ્બર છે, પ્રભુનો સંદેશવાહક છે; એટલે તેના તો શબ્દેશબ્દમાં એ ધાર્મિકતા ઝળકે છે. માનવજાતિના ઊંડા અંતરોદ્‌ગાર કવિમુખેજ રંગાઇ ઘડાઇને પ્રકાશ પામે છે, તો એ અંતરોદ્‌ગારનો ઊંડો રણકો કવિહૃદયમાં મહજ આંદોલન ઉત્પન્ન કરે છે. આ કાવ્યપુસ્તકનું આટલુંજ પ્રસિદ્ધિકારણ બસ છે.

આ સંગ્રહમાંનાં કાવ્યો–ભજનો બહુ ભાગે તીવ્ર વેદનાકાળમાં લખાયાં હતાં, અને પ્રસંગવશાત્ એવાજ કર્મસંજોગે આ નાનો 'આલાપ' પણ પથારીમાં જ લખાય છે. એ કાવ્યોમાં મારા હૃદયમાં ઉદ્‌ભવેલા ઊંડામાં ઊંડા ભક્તિભાવનું મંથન થયલું છે, તેમજ મારા જીવનમાં થયલા કેટલાક આધ્યાત્મિક અનુભવો એમાં સમાયલા છે. એ કાવ્યોના સર્જનકાળનો આનંદ અનિર્વચનીય છે. નરસિંહ મહેતાને શ્રી કૃષ્ણનાં દર્શન થયાં હતાં, એ વાત અશ્રદ્ધાવાન્ જગત નહીંયે માને, પણ એક ઘડી એવાં પ્રભુદર્શન પામીને હું ધન્ય બન્યો હતો. એ ઘડીનું આછું વર્ણન "પધરામણી" કાવ્યમાં છે. એ આનંદનું કિંચિત્ અમીબિંદુ વાચકના હૃદયમાં તેના પોતાના ધન્ય સંસ્કાર પણ જગાડી શકશે, તો આ કાવ્યો પણ સફળતા પામશે.

માઉંટરોડ, મદ્રાસ,
તા. ૧૫ મી નવેમ્બર ૧૯૨૮

અરદેશર ફરામજી ખબરદાર

અનુક્રમણિકા

આ પુસ્તક નીચેનાં સ્થળેથી મળશે :—

૧. કર્તા પાસેથી,
માઉન્ટ રોડ, મદ્રાસ

૨. જદુરાય ડી૦ ખખડીઆ
જન્માષ્ટમી બીલ્ડીંગ, ખેતવાડી મેઈનરોડ
મુંબઈ

૩. ખડાયતા મુદ્રણકળા મન્દિર
ચાર રસ્તા, અમદાવાદ

ભજનિકા

૧

ભક્તિ

રસસ્થાપના

(રાગ કાફી-તાલ લાવણી) *

પાય પડું અમી આપો રે,
જગનનાથા !
પાય પડું અમી આપો ! —(ધ્રુવ)

તારક ચંદ્ર ઝગે આકાશે,
કોટિ પ્રભાકર જ્યોતિ પ્રકાશે :
વિશ્વે વિમળ પ્રભા વ્યાપો, વ્યાપો, વ્યાપો રે !
જગતનાથા !
પાય પડું અમી આપો ! —પાય૦ ૧

* "દાસ પરે દયા લાવો રે,–"એ રાહ.

બાળક અત્ર પડ્યાં અંધારે,
જ્યોતિથકી જગ વલખાં મારે :
આંજો અમી, એ તમ કાપો, કાપો, કાપો રે !
જગતનાથા !
પાય પડું અમી આપો ! —પાય૦ ૨

ઘનઘુમ્મટના પડદા ઘેરા,
ધોધ ફૂટે ક્યમ ચંદની કેરા ?
હૃદયે હૃદયે રસ થાપો, થાપો, થાપો રે !
જગતનાથા !
પાય પડું અમી આપો ! —પાય૦ ૩

રસગાથા

(રાહ–'ગિરધારી રે'–તાલ દાદરો)

આવો સંત સંત હો !
નયને ભરૂં હું મારા નાથને,
એના સતિયા સૌ સંતના સાથને :
લાવો તંત તંત હો !
તંતે બંધાવું બેઉ હાથને,
જોડું ભજવા સદા જગનાથને.— આવો૦

થાય ચમક ચમક વીજ મેઘાડંબરે રે :
ગગડે ઘન, ચઢાવ્યું ચાપ શું વિશ્વંભરે રે :
ઝરે મોતી મોતી રસિક વ્યોમઅંબરે રે :
મારે પંથ પંથ હો,
અમીરસ રસાવે દિનરાતને;
સીંચે તારા ને પુષ્પની બિછાતને :
આવો સંત સંત હો,
નયને ભરૂં હું મારા નાથને,
એના સતિયા સૌ સંતના સાથને.

એની સૂર્ય ચંદ્ર આંખે તેજ ફૂટતાં રે,
એને હૃદય તેજપુષ્પ આભ લૂંટતાં રે,
એને પલક પલક અમૃતઝરણ છૂટતાં રે :
મનુજ ચંત ચંત હો,
ભરી છે અમર એ રસમાથને ;
એવા દિલભર વસાવું જગનાથને :
આવો સંત સંત હો,
નયને ભરું હું મારા નાથને,
એના સતિયા સૌ સંતના સાથને.

ભજ મન !

(રાગ કાફી—ત્રિતાલ)

ભજ મન ! દુખભંજન ભગવાન !

એક, અખંડ, અમર, અવિનાશી,
પ્રભુ એ પ્રેમનિધાન :
ભજ મન ! દુખભંજન ભગવાન ! —(ધ્રુવ)

અણુગણુ ગુણુ સાગર રહે ગાઇ,
વનવન પવન કવન રહે વાઈ ;
પળપળ, ક્ષણક્ષણુ, એમ નિરંતર
કર એનાં ગુણુગાન !
ભજ મન ! દુખભંજન ભગવાન ! ૧

તૃષ્ણા કેરા તરલ તરંગે
નાચી રહ્યું તું વિધવિધ રંગે :
પલકે તુજ પરપોટા ફૂટે,
નવ રહે નામનિશાન :
ભજ મન ! દુખભંજન ભગવાન !

આપ સુગંધ વિના ગુલ કેવું ?
છે પ્રભુનામ વિના મન તેવું :
ગુલ સમ પ્રભુ પ્રભુ ભ્રમર સમર તું,
રજરજ બન' ગુલતાન,
ભજ મન ! દુખભંજન ભગવાન ! ૩

મીન રહે પાણીમાં પ્યાસી,
એવી ફોગટ છોડ ઉદાસી :
રસનાને અમીરસ દઈ એનો
પામ અદલ રસદાન !
ભજ મન ! દુખભંજન ભગવાન ! ૪

લગની

(રાગ કાફી–ત્રિતાલ) *

લગની ન કેમ લાગી રે,

ઓ પ્રભુ ! તારી લગની ન કેમ લાગી રે ?

લગની ન કેમ લાગી, રાગી હો કે હો વૈરાગી ;

ભવે કોની ભીડ ભાગી રે ?

ઓ પ્રભુ ! તારી૦

સારો છે સંસાર સૂતો, સપનાંમાં રહે વગુનો

પ્રભુ શોધે પ્રભુ ત્યાગી રે !

ઓ પ્રભુ ! તારી૦

દીઠું તેણે મીંચી આંખો, ઊડ્યાં તેણે દાબી પાંખો ;

સુણ્યું તેને વાણી વાગી રે :

ઓ પ્રભુ ! તારી૦

સૂતાનો સંસાર સારો, આભને તે ક્યાં છે આરો

ઊડ્યા જેણે જોયું જાગી રે ;

ઓ પ્રભુ ! તારી૦

પ્રભુ જે આવાસે રહ્યો, પ્રભુ જેના શ્વાસે વહ્યો,

તે અદલ બડભાગી રે !

ઓ પ્રભુ ! તારી૦

* "મુખડાની માયા લાગી રે," એ મીરાંબાઇના પદની રાહ.

શોધ

(રાગ ખમાચ-તાલ દીપચંદી)

ચરણુ તજી, પ્રભુ ! ક્યાં જવું મારે ? (ધ્રુ૦)

વનવન ઢૂંઢયાં, જગતજન ઢૂંઢયાં ;
કોઇ ન બોલે છુપાયો તું ક્યાં રે :
ચરણુ તજી૦

ખળખળ દોડયો જ્યાં જોઇ તુજ છાયા,
જઉં ધરવા ત્યાં ઊડે, ડર હારે :
ચરણુ તજી૦

ફૂલ કરમાય, પવન જાય સરકી ;
જે જે ધરૂં તે વિધાતું ફુંકારે :
ચરણુ તજી૦

રજની ઊડે ને દિવસ જાય ડૂબી :
એ દુઃખનાં રાફડુ મુજને શું તારે ?
ચરણુ તજી૦

રખડી ભમી પ્રભુ ! શરણે હું આવ્યો ;
અધમ ઉધારણુ તુંજ ઉદ્ધારે !—
ચરણુ તજી પ્રભુ ! ક્યાં જવું મારે !

✤

દોટ

(રાગ ભૈરવી—દાદરો)

* હું તો ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં રે,
હરિ ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં :
દોડી દોડી થાકી હું ઠોકર ખાઉં રે,
હરિ ! હું તો ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં.—(ધ્રુ)

તગતગનાં તેજ તારાં છોડયાં જગળાપરે,
તાપે તાપે હું અકળાઉં :
પરતું મૂકયું મેં આ ઊંડા અંધારમાં,
ત્યાં યે હું આ ગુંગળાઉં રે !
હરિ ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં. ૧

પૃથ્વી ઉપર હું આવી પડયો આ,
જાણે જઇ છાનો છુપાઉં :
અણુમાંયી આંખો તારી શોધી લે મુજને,
સહેજે હું તો સપડાઉં રે !
હરિ ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં. ૨

---

* ફ્રાન્સિસ ટૉમ્સનના " The Hound of Heaven " નામના કાવ્યપરથી સૂચિત, આ તેમજ પાછળનું " ફેરો " નામનું કાવ્ય. પરમાત્માનો પ્રેમ આત્માને કદી છોડતો નથી, એ મૂળ ભાવની જ છાયા આ બંને કૃતિઓમાં લીધેલી છે. બાકીની કલ્પના ને રચના નવીન છે.

રાતે હું દોડયો ને દિને હું દોડયો,
દોડી દોડી ગભરાઉં ;
આંખે મોટાં મોટાં આંસુઓ ટાંગી
પૂંઠે હું જઇ સંતાઉં રે !
હરિ ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં. ૩

કરી રમકડાંની સૃષ્ટિ હું મારી,
તેનાં સ્વપ્નાંમાં સમાઉં ;
આવી તું દ્વાર ખોલે, ફુંકે ત્યાં વાયરો ;
પડતી એ સૃષ્ટિમાં દબાઉં રે !
હરિ ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં. ૪

ઓ રે બચાવો મને કુદરતનાં બાલુડાં !
આને તે કેમ હું ચૂકાઉં !—
કોઇ બચાવે છુપાવે મને નહીં,
આખર નાચાર હું થાઉં રે !
હરિ ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં. ૫

હસતો હરિ તું મારો ઊભો શું સામે ?
હાર્યો તુંથી હું લજવાઉં:
જીવન આ મારું જરી દેની તું ઓઢણા,
ટાઢે હું આ થથરાઉં રે :
હરિ ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો દૂર જાઉં. ૬

" જીવન શું હોઠે, મારી દયા લે ઓઢવા !
 પૂઠે પૂઠે હું તેથી ધાઉં ! "
ઓ રે હરિ ! એ મેં જાણ્યું ન પહેલે,
 અતિ હવે પસ્તાઉં રે :
 હરિ ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો ક્યાં જાઉં ? ૭

તગતગતાં તેજ તારાં છોડ્યાં મેં ત્યારથી
 રાદે ને થાકે વિલાઉં :
લે લે, હરિ ! આ તારી દયાની હુંફમાં !
 દોડી દોડી હું ક્યાં જાઉં રે ?
 હરિ ! તુંથી ભાગ્યો ભાગ્યો ક્યાં જાઉં ? ૮

બાળપ્રાર્થના

(રાગ કાલિંગડો—તાલ હીંચ)*

ઓ પ્રભુ ! ઝાંખજે, મુજને સદાય પાસ રાખજે !
હજો મારા ઉતારા, ન ન્યારા થજે ! —પ્રભુ !

હશે આ સૂર્ય ચંદ્ર તારકો તારા સદાના,
હશે ઉર ઘેરતા તુજ બ્રહ્મકિનારા સદાના:
હશે ખીલતા અમર વસંતના ક્યારા સદાના,
હશે ત્યાં સ્વર્ગના આનંદઓવારા સદાના—
અરે આ બાળ વિણ સૌ લાગશે ખારા સદાના !

દગ નાખજે, દયા દાખજે, જરી ભાખજે !—
ઓ પ્રભુ ! ઝાંખજે, મુજને સદાય પાસ રાખજે !

---

*"જો પીયા આવે ના, મેરો સદા દુખ જાવે ના," એ "ભૂલ ભૂલવણી" નાટકમાંના ગાયનની ચાલ.

હારી જાઉં રે

(રાગ દેશ–તાલ ચતુશ્રજાતિ એક તાલ–કહારવો)*

હારી જાઉં રે હરિ ! ગુણ તુજ ગાતાં પાર ના રે,
પામું પાર ના રે :
હારી જાઉં રે. (ધ્રૂવ)

વિશ્વનણાં સહુ વૃક્ષ વસાવું,
પાને પાને કવિત લખાવું,
ગાઉં, ધૂન લગાવું, આવે સાર ના રે :
પામું પાર ના રે. ૧

શૂન્ય વિષેથી વિશ્વ ઉડાડ્યું,
તિમિર વિષેથી તેજ ઉગાડ્યું,
વાટે પાડ્યું શબ્દ ફુંકી ઓંકારના રે :
પામું પાર ના રે. ૨

ક્યાં ઉંચા તુજ સ્વર્ગમિનારા,
ક્યાં નીચા મુજ દેહકિનારા ?
ક્યાં તુજ તારા, ને મુજ દીપ દિદારના રે ?
પામું પાર ના રે. ૩

* "વારી જાઉં રે સાંવરિયાં તોપે વારના રે,"–એ રાહ.

કેમ ગણું સાગરની રેતી ?
કેમ ગણું નભધાર હસેતી ?
નેતિ નેતિ જ બોલ જડે ઉચ્ચારના રે !
પામું પાર ના રે. ૪

ખંડ ખંડ ઉઘડે મુજ સામે,
લાખ જીભો પણ લાખ કલામે
રટવા પામે રંગ ન તુજ દરબારના રે !
પામું પાર ના રે. ૫

બુદ્ધિ બુદ્ધિ કરતો રહે તંબૂરો,
ગુણ ગણતો હારે હરિચૂરો :
તૂટ્યા સૂરો તોય અદલ આધારના રે !
પામું પાર ના રે. ૬

ઓથ

(રાગ કાલિંગડો–ત્રિતાલ)

રાખ શરણુ તારે, પ્રભુ ! રાખ શરણુ તારે ! —(ધ્રુવ)

જગત જાણ્યું જોગવ્યું, ભૂંડું ભલું સૌ ભોગવ્યું ;
આખરે તો એક તુજ છે મારે:
રાખ શરણુ તારે, પ્રભુ ! ૦

જગતને કીધું સગું, જનમભર મને દગું ;
તું વિના હું પામું સ્નેહ ક્યાં રે ?
રાખ શરણુ તારે, પ્રભુ ! ૦

ઓથ લઉં શું વ્યોમની, તારકો ને સોમની ?
સૂર્યની પ્રભા ન લાખ હજારે :
રાખ શરણુ તારે, પ્રભુ ! ૦

ચરણ તુજ ધર્યા હવે, જીવન ભર રસે નવે :
કવન ક્રોડવરણુ અદલ દ્વારે :
રાખ શરણુ તારે, પ્રભુ ! ૦

❦

૧૬

પાંખડી

(લાવણી)

મારો કર ધરની !
ડગમગ પગ મુજ ડોલે, હરિવર ! બળ અંતર ભરની !
મારો કર ધરની !—(ધ્રુવ)

થયા પ્રકાશ પ્રગટ તુજ ત્યારે
રહ્યું હૃદય મુજ સૂતું :
ભમ્યો ભટકતો અંધારે હું—
થયું થવાનું હતું :
મારો કર ધરની ! ૧

કાળ વીત્યો ને ઉઘડી આંખો,
ગઈ સપનાંની માયા :
સૂકાં સરવર દીઠા તીર પર
હંસ પછાડે કાયા :
મારો કર ધરની ! ૨

જગના સૂરજ લાગે ઝાંખા,
જોઈ જોઈ આંખો ચોળું :
ચંદ્ર અગન ઝરે ને તારા
લાગે જૂનડાં – ટોળું :
મારો કર ધરની ! ૩

પાછળ ઊંચી આડ કરાડો,
આગળ ઊંડી ખીણો ;
હરિવર ! મારો કર ધર, હું તો
જુગજુગનો બળહીણો :
મારો કર ધરની ! ૪

એકલડો થળથળ હું અથડું,
પળપળ અદલ ડુભાતી ;
પકડું તારી પાંખડી, હરિ ! ત્યાં
ગજગજ ફૂલે છાતી !
મારો કર ધરની !

ડગમગ પગ મુજ ડોલે, હરિવર !
બળ અંતર ભરની ! ૫

શિખર

(રાગ માંડ—તાલ લાવણી અથવા દીપચંદી) *

પ્રભુ, તારે શિખરે હું કેમ કરી આવું રે,
હું આ ખીણે પડ્યો અથડાઉં:
પંથ તારો તે ક્યાંથી પડાવું રે,
હું તો ખૂણે ખૂણે અટવાઉં. —(ધ્રુવ)

જ્યાં જ્યાં હું જાઉં, ત્યાં ત્યાં ગૂંચાતું,
ત્યાં ત્યાં હું ઠોકર ખાઉં:
કાળા અંધારમાં કાંઇ સૂઝે નહીં,
પૂછી પૂછી પસ્તાઉં રે—
હું આ ખીણે પડ્યો અથડાઉં. ૧

કાદવ ને કાંટા પાયે ભરાતા,
કાઢી કાઢી થાકી જાઉં:
હાથ લંબાવું તોય કોઇ ન ધારે,
નીચે પડી પટકાઉં રે—
હું આ ખીણે પડ્યો અથડાઉં. ૨

* " મન માયાના કરનારા રે, "—એ રાહ.

પિતા ! ઓ દાતા ! દુઃખીના ત્રાતા !
ઢીલો અધીર અકળાઉં,
ખોટી આ આંખનાં પડળ ઉઘાડો,
જોતાં હું પંથ તુજ ધાઉં રે—
હું આ ખીણે પડ્યો અથડાઉં. ૩

ઉઘડે જ્યાં જ્યોતિ, આંખો રહે રોતી,
તારી કૃપાએ હુલ્લાઉં:
ક્યાંની તે ખીણ ને ક્યાંનાં અંધારાં ?
અદલ સવારાં ગાઉં રે—
પ્રભુ ! તારે શિખર ક્યારે આવું ? ૪

લૂંટારા

(ગરબી)

મને લૂંટી ચાલ્યા લૂંટારા રે,
શું જોઈ રહ્યા નાથ મારા રે ?—(ધ્રુવ)

મારા દિલની દોલત લૂંટી રે,
લીધાં ચિત્તનાં ચિંતવન ચૂંટી રે,
મારી નવલખ આશા ખૂંટી રે,
મારા સુખના આવ્યા આરા રે,
આવો, વહાર કરો નાથ મારા રે ! —મને લૂંટી૦

મને તનતન તણખા ઊડે રે,
મારા શિરમાં શણકા ફૂટે રે,
મારી પળપળ નાડી તૂટે રે ;
મારે અંગ ધખે અંગારા રે,
હજી જોઈ શું રહો નાથ મારા રે ! —મને લૂંટી૦

મને દિનભર સૂરજ તાવે રે,
મને શૂંગે ચંદ્ર ડરાવે રે,
મને અભ્રે નભ ગૂંગળાવે રે,
ઝીણા ઝાંખા ચોંકે તારા રે :
ઝટ ધાજો હો નાથ મારા રે ! —મને લૂંટી૦

મારે હૃદયે દુસ્મન પેઠા રે,
પાડું પાડું પણ થાય બેઠા રે,
થાકી પડતા કર. મુજ હેઠા રે :
મારા ડગતા પ્રાણમિનારા રે,
આવો, સાહેની નાથ મારા રે ! —મને લૂંટી૰

ખર્યું હરદમ એવી હલાકી રે ;
રહ્યું એક અલખધન બાકી રે,
રાખ્યું મેં મુજ પ્રાણે ઢાંકી રે :
રાખો આટલું રાખણહારા રે,
હવે ધાજો હો નાથ મારા રે !—

આ શું જોઈ રહ્યા નાથ મારા રે ?
મને લૂંટી ચાલ્યા લૂંટારા રે !

મરજીવો

(રાગ સિદ્ધા-કાનડો-દીપચંદી)

ઓ પ્રભુ ! લે તું દાદ અમારી,
આ ભવસાગરે કર યારી !—ઓ પ્રભુ ! ૦

ભવસાગર આ અનહદ ઘોરે,
શોરે હડે કરતું દિલ હારી :
ઓ પ્રભુ ! ૦ ૧

પહાડ સમાં જ્યાં ઉછળે મોજાં,
એકલ પ્રાણ શું રહે કર મારી ?
ઓ પ્રભુ ! ૦ ૨

ચોગમ મસ્ત પવન જ્યાં ફૂંકે,
આફત આવી પડે અણધારી :
ઓ પ્રભુ ! ૦ ૩

ધ્રૂજે ધરા, નભ ડગમગ ડોલે,
પળપળ ચપળા કરે ચમકારી :
ઓ પ્રભુ ! ૦ ૪

દંદ બેહદ પ્રભુ ! જાળ તુજ ઘૂમે:
કો મરજીવો પાણો તરે તારી :
ઓ પ્રભુ ! ૦ ૫

તુજ સાગર આ ખારરસભરિયો :
એક પ્રભુનામ અદલ લે ઉગારી !
ઓ પ્રભુ ! ૦ ૬

આધાર

(રાગ જિલ્લા—ઝીંઝોટી—ત્રિતાલ) *

પ્રભુશરણ વિણ કોણ ઉગારે ?
હૈયું પળપળ હારે રે. — (ધ્રુવ)

ઘોર પવનમાં રજની ઘોરે,
ચપળા ખુબ ચમકારે રે ;
ગગને કડકડ થાય કડાકા ;
હૈયું ધબકા મારે રે.
પ્રભુ શરણ વિણ૦ ૧

પર્વત જેવાં ઉછળે મોજાં,
નાવ ગળે ચોધારે રે ;
દોરે સુકાની લાખ કળે પણ
ડુબે નાવ કિનારે રે.
પ્રભુશરણ વિણ૦ ૨

---

* પિયા કે ચિત્ર બિન પ્રીતમ પ્યારે "—એ ઢાળ.

મહાસાગરનો મરજીવો પણ
    ડરતો બંદર બારે રે ;
નાવિક વિણ કો માર્ગ બતાવે ?
    ખડકાં હારે હારે રે.
        પ્રભુશરણ વિણુ૦ ૩

ઓ પ્રભુ ! તુંજ સુકાન અમારૂં,
    નાવિક તુંજ અમારે રે :
ભવજળમાં અમ નાવ અદલ આ
    પ્રભુ તારે આધારે રે !

પ્રભુ શરણ વિણ કોણ ઉગારે !
    હૈયું પળપળ હારે રે. ૪

આરો

(રાગ પીલુ–તાલ દીપચંદી)*

માફ કરો, પ્રભુ ! હું ગુણહીણો,
ઊભો રહું અહીં કયમ મદભીનો.— (ધ્રુવ)

ગુણમાં તો ગુણ તારાં ગાન કર્યાના,
જીવન આ તુજ પાદ ધર્યાના. માફ કરો૦

માનવના ગુણ માનવ મૂલે,
લાખ ગુણો તુજ પાસ શું ફૂલે ? માફ કરો૦

નહીં અમ પ્રાણ કે નહીં અમ મટ્ટી :
ધગધગતી અમ પાપની ભટ્ટી. માફ કરો૦

આજ ઉગી સહુ કાલ વિલાતું,
ઓજસ આ તુજ તેજે સમાતું. માફ કરો૦

માફ કરો બકવાદ અમારો,
અદલ પ્રભુ ! તુંજ છે અમ આરો ! માફ કરો૦

* "ઈસ તન ધનકી કૌન બડાઈ"–એ રાહ.

ઇશ્વરેચ્છા

(રાગ બિહાગ–ત્રિતાલ)

નાથ ! તું રાખે તેમ રહું :
ભક્તિ સતત કરવા તુજ પળપળ
દુઃખ અનંત સહું :
નાથ ! તું રાખે તેમ રહું.— ધ્રુવ

કદી કર પામે મધુર કુસુમ કે
કદી કર અનલ મહું :
માનવનું નહીં થાય ચહ્યું કંઈ :
તારૂંજ ચાહ્યું ચહું :
નાથ ! તું રાખે તેમ રહું. ૧

ઘટઘટની તું જાણે કથની,
હું શું વિશેષ કહું ?
તું કરનારો વિશ્વ સાગરનો,
નહીં પામર જન હું :
નાથ ! તું રાખે તેમ રહું ૨

રજની દિનનું ચક્ર ફરે ત્યમ
સુખદુખ એક લહું;
તુજ ભવસાગરમાં હું ગાગર
તરતી ડુબતી વહું :
નાથ ! તું રાખે તેમ રહું. ૩

તારી કૃપાનાં આંસુ ધુએ ત્યાં
હું ભરજન્મ દહું;
એકજ તુજ ચુંબનને માટે
અદલ ધગું નિત હું !
નાથ ! તું રાખે તેમ રહું. ૪

કરુણા

(રાગ કાફી–તાલ ત્રિતાલ) *

મને પળપળ તેં રોવરાવ્યો રે ઓ નાથ, ક્ષમા !
છલછલ નયને નવરાવ્યો રે ઓ નાથ, ક્ષમા !
—મને પળ૦ (ધ્રુવ)

દિશદિશ ઘેરી આવે, બધું નભ ભરી લાવે,
તારી વીજ ચમકાવે ઝળહળતી ;
ઘનઘન ગગડાવે, તનતન તણખાવે,
તારી સ્મૃતિ સણકાવે દિલ જળતી :
આ શી તારી સરસર ધારે મુજ ઉરદ્વારે
આવ્યો રે ઓ નાથ, ક્ષમા !
મને પળપળ તેં રોવરાવ્યો રે ઓ નાથ, ક્ષમા ! ૧

તારાં તીર તીર છૂટે, મારો ગઢ બધે તૂટે,
તારી રેલ રેલ ફૂટે ખળખળતી :
મારું બળ બધું ખૂટે, મારી આશ રોળી લૂંટે,
મારી શ્રદ્ધા પડે ઊંડે ટળવળતી :
આ શી તારી નરી અમીકરુણા, ભરી ભરી ઝરણાં,
લાવ્યો રે ઓ નાથ, ક્ષમા !
મને પળપળ તેં રોવરાવ્યો રે ઓ નાથ, ક્ષમા ! ૨

* "મને ભોળીને ભરમાવી કે મા, કેમ ??"—એ "ભોજ ભુલ" નાટકમાંના ગાયનની ચાલ.

માપ

(રાગ ભૈરવી–તાલ ત્રિતાલ અને દીપચંદી)

દિલનાં દઝાડિયાં દાઝીએ, નાથજી !
    દિલનાં દઝાડિયાં દાઝીએ :
પળમાં રીઝાવિયાં રાચીએ, નાથજી !
    પળમાં રીઝાવિયાં રાચીએ ! —(ધ્રુવ)

તુજ પાકને અહીં પાકવા તું તાપતો કહિયે,
અમીધારથી એ તાપને ફરી કાપતો કહિયે ;
ભૂકંપ જેવો ક્રોધ પણ તુજ વ્યાપતો કહિયે,
ના જાણીએ તું કેમ લેતો આપતો કહિયે :
ઓ નાથ ! તું અમ માપથી ના માપતો કહિયે !

દિલનાં દઝાડિયાં દાઝીએ, નાથજી !
    દિલનાં દઝાડિયાં દાઝીએ ;
પળમાં રીઝાવિયાં રાચીએ, નાથજી !
    પળમાં રીઝાવિયાં રાચીએ !

એકતા

(રાગ જોગીઆ-ત્રિતાલ)

અકળ તુજ ગતિ રે,
પ્રભુ ! સમજું હું નહીં રતિ રે ;
પરમ જગપતિ રે,
પ્રભુ ! ચાલે નહીં મુજ મતિ રે. (ધ્રુવ)

છે તું બળિયો, છે તું મોટો,
છે તું જગનો બાપ :
હું બસ જાણું ચાહી તુજને,
વ્યર્થ અવર સંતાપ :
અકળ તુજ ગતિ રે. ૧

જ્ઞાની શાસ્ત્રી શોધવા તુજને,
કાપી કાપી જગ જોય :
ઓ પ્રભુ ! તું તો સભર ભરાયો,
મારોજ છે તું તોય :
અકળ તુજ ગતિ રે. ૨

ફૂલ સમું છે જીવન મારૂં,
ફૂલ સમો હું ચાલું :
પળપળ શ્વાસે પ્રેમ ભરી તુજ,
ફૂટી ખીલી કરમાઉં
અકળ તુજ ગતિ રે. ૩

શક્તિ ન માણે મર્મ હૃદયના,
જ્ઞાન ન જાણે પ્રેમ ;
ધગધગતા રણમાં જે ઉગે તે
અમૃત જાણે શું એમ ?
અકળ તુજ ગતિ રે. ૪

નિર્ગુણ સગુણ કે દૃશ્ય અદૃશ્ય તું,
મારે શી પંચાત ?
હું છું તારો ને તું મુજ પ્યારો,
એજ મરમની વાત !
અકળ તુજ ગતિ રે. ૫

❦

બંધન

(રાગ જોગીઆ—તાલ દાદરો)

તું ક્યાં નાસી જશે, મારા રસિયા ?
હવે તને છોડું નહીં પળવાર ;
મારે હૈડે તને બાંધ્યો, રસિયા !
હવે તારી પરવા નથી તલભાર !—(ધ્રુવ)

બોલે મેં બાંધ્યો, કોલે મેં બાંધ્યો,
બાંધ્યો છૂટે નહીં કોય :
કોટિ કોટિ કંઇ ફેરવે મેં બાંધ્યો ;
સરકી ગયો તું તોય :
એક દોરી લાગી મને, રસિયા !
હવે તું ન છોડી શકે નિરધાર :
તું ક્યાં નાસી જશે, મારા રસિયા !
હવે તને છોડું નહીં પળવાર. ૧

અનહદ છે આકાશ આ તારૂં,
અનહદ તારૂં જોર;
તું બળિયાનો બળિયો ભલે, પણ
બાંધ્યો તને મુજ દોર :
મારો પ્રેમ પ્રચંડ છે, રસિયા!
તને લાગે કાચા સુતરનો તાર;
તું ક્યાં નાસી જશે, મારા રસિયા!
હવે તને છોડું નહીં પળવાર. ૨

સર્વ બ્રહ્માંડ ઉરે તુજ બાંધ્યાં,
મેં બાંધ્યો તને ઉરપાશ :
એ રે હૈડાના છે બંધ અનેરા,
ન તારે કંઇ છૂટ્યાની આશ :
હવે રસબસ થઇ જા, ઓ રસિયા!
તું ને હું તો એકજ ભીતર બહાર :
તું ક્યાં નાસી જશે, મારા રસિયા!
હવે તને છોડું નહીં પળવાર. ૩

વિનંતિ

(રાગ પીલુ–ઝીલ્લા–તાલ ત્રિતાલ પંજાબી) *

વિનતું રે, મને છોડી ન દે, મારા નાથ !
જોડી રાખ સદા ઉર સાથ ; —વિનતું રે. (ધ્રુવ)

ભવભવમાં હું ન પામ્યો કદી તે
દીધું તેં આ ભવ માત્ર :
અમૃતબિંદુ ચખાડી મને તું
રોળી શું દે મુજ પાત્ર ?
વિનતું રે. ૧

આજે હું આવ્યો આંગણે તારે ;
બીજાં કર્યાં ઘરબાર ?
આપી મને તુજ રઢિયાની સાથે,
હવે ના હવે કે ભિખાર !
વિનતું રે. ૨

* " બતા દે સખી ! કૌન ગલી ગયો શ્યામ, " એ ઢાળ.

હું નથી મંદિરે દર્શને આવ્યો,
કે હું આ લેઉં વિદાય ;
આવ્યો હું ક્યાં ક્યાંથી સરિત્‌ના જેવો
સમાવા સાગરમાંય :
વિનવું રે. ૩

કર તુજ તેજનું કિરણ અતૂટ તું,
કર તુજ પુષ્પસુવાસ ;
કર તુજ ગાનનો સૂર મને તું,
કર તુજ શબ્દનો શ્વાસ !
વિનવું રે ! ૪

સૌનો છોડ્યો હું છટકીને છૂટું,
તારો છોડ્યો ક્યાં જાઉં ?
લે, લે, ઓ નાથ ! હું સિંધુનો મોજો
સિંધુમાંજ ઉછળી સમાઉં !
વિનવું રે ! ૫

દીપ

(રાગ ભૈરવી–તાલ ત્રિતાલ) *

દીપ દિલે સળગાવો, ઓ દેવા !
દીપ દિલે સળગાવો !— (ધ્રુવ)

અંધારા આકાશઉરે આ
કોટિક દીપ ઝગાવો ;
અંતર મુજ અંધાર રહ્યો ત્યાં
એક કિરણ ઉતરાવો !
ઓ દેવા ! દીપ દિલે સળગાવો ! ૧

છાયાં પડે પડ વાદળ પાડાં,
ભમતો હું ખાઉં ભૂલાવો ;
એક પલકમાં ખલક ઝળકી,
જો તમ જ્યોતિ જગાવો :
ઓ દેવા ! દીપ દિલે સળગાવો ! ૨

* "મમત મંદિર ખોલો, દયામય,"—એ ઢાળ.

આત્મહીરો મુજ રહે ઝંખવાયો,
    આંખ ઉરે ઉઘડાવો !
અંધતણાં આ પડળ ઉપાડો,
    નાથ ! હીરો ઝળકાવો !
    ઓ દેવા ! દીપ દિલે સળગાવો ! ૩

વાટ વણી ને તેલ પૂર્યું આ :
    જ્યોત અખંડ જળાવો !
અણહોલાતો એ દીપ સદાનો
    અદલ તમારો બનાવો !
    ઓ દેવા ! દીપ દિલે સળગાવો ! ૪

ચિનગારી

(રાગ જોગીઆ-ત્રિતાલ)

ચરણ તુજ પડું રે,
        હરિ ! ધાર હવે મુજ કર રે !
શરણ તુજ વડું રે,
        હરિ ! પાર ઉતાર સમર રે ! —(ધ્રુવ)

નિશદિન દિવ્ય પ્રકાશ પ્રજળતા
    પલકે તુજ જગપાટ :
એકજ તુજ ચિનગારી માટે
    જોઉં સદા મેં વાટ :
        ચરણ તુજ પડું રે ! ૧

સૂરજે શોધી, સોમે શોધી,
    શોધી તારક દીપ :
જીવન શોધી, સ્વપ્ને શોધી—
    હતી સદાય સમીપ :
        ચરણ તુજ પડું રે ! ૨

ગગનગુહા ને ઉરઉર ચમકે
કોટિકિરણ ખદ્યોત :
તુજ સદેશ અલખ જગ ભરની
રજરજમાં તે જ્યોત :
ચરણ તુજ પડું રે ! ૩

જોતાં જોતાં ઝાંખ પડી ને
ઢંકાયાં ઉરનેન :
વીજળી પડી ને થયો કડાકો,
અજબ અલખની ઘેન !
ચરણ તુજ પડું રે ! ૪

જ્યોત

(રાગ માઢ–તાલ ગઝલ-પરતો)

ઝીણી ઝીણી બળે ને ફરફરે
એક પ્રેમળ કોમળ જ્યોત :
ધીમી ધીમી પુંજે ને થરથરે
મારી પ્રેમળ કોમળ જ્યોત :—(ધ્રુવ)

કોટિ કોટિ કરૂં રક્ષા હું એની,
રાખું છુપાવી છેક ;
ભરી ભરી હશે દુનિયા ભલે, મારૂં
રંકનું ધન આ એક રે ;
મારી પ્રેમળ કોમળ જ્યોત. ૧

આવે વંટોળીઆ વાયરા ત્યાં
ઝૂમી પડે એક પાસ ;
દોડી ધરૂં મારો હાથ ત્યાં આડો ને
થાય અખંડ પ્રકાશ રે ;
મારી પ્રેમળ કોમળ જ્યોત. ૨

ઝીણી ઝીણી થતી થાય ઝીણેરી ને
જોતાં જણાય ન પંડ ;
ઝૂમી પડું તેની પાસે હું, ત્યાં તો
ભડકે બળે તે અખંડ રે ;
મારી પ્રેમળ કોમળ જ્યોત. ૩

કેમ જીવું મારી જ્યોત વિના હું ?
કેમ હું રહું સદાય ?
કેમ રાખું મારા હાથ પવિત્ર હું–
એજ એ જ્યોતની છાંય રે ;
મારી પ્રેમળ કોમળ જ્યોત. ૪

ઝીણી હશે ઘણી જ્યોત એ મારી,
પણ કદી બનશે વિરાટ :
નાથ ! અખંડ જળાવજે, મને
એજ બતાવશે વાટ રે ;
મારી પ્રેમળ કોમળ જ્યોત. ૫

ખોલો દ્વાર

(પીલુ-ત્રિતાલ) *

મંદિરિયાં નવ વાસો રે, ખોલો દ્વાર !
અંતરિયાં નવ ત્રાસો રે, ખોલો દ્વાર ! — (ધ્રુવ)

સાત સમુદ્ર ને નવખંડ ઘૂમ્યો :
તોય હું આતમપ્યાસો રે, ખોલો દ્વાર !
અરે ધગતા રાડુ આવ્યા વિસાસો રે, ખોલો દ્વાર ! મંદિરિયાં૰

અનહદ નભ પણ છાંય ન દેજે દે :
પળપળ નાણું નિસાસો રે ! ખોલો દ્વાર !
અરે દગનો એ જગત તમાસો રે, ખોલો દ્વાર ! મંદિરિયાં૰

અધમ ઉદ્ધારણ, દુઃખીના તારણ !
દિસનો ક્યાં અંત્ય દિલાસો રે ! ખોલો દ્વાર !
હવે અડીજ મુજ અંતરવાસો રે, ખોલો દ્વાર ! મંદિરિયાં૰

❖

* " સાંવરીઆ મન ભાયો રે આજ યાર, "-એ રાહ.

૨

જ્ઞાન

દર્શન

(ઘોળ)

જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જે !
  જેના નયનનયનમાં ઝબકે દીપ અનંત ;
જેને અંગેઅંગ ફુવારા અમીના ફૂટતા,
  એનાં દર્શન કરવા આવો જોગી સંત !
    જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જે. ૧

પીધા સાગર જેણે દુખડાં કેરા દોહ્યલા,
  લીધા જશ-અપજશના શિર પર ભવના ભાર ;
દીધાં દુનિયાને મઘમઘતાં દિલનાં ફૂલડાં :
  આવો, આજે એની ચઢો અલખદરબાર !
    જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જે. ૨

પળપળ ધોતી જગનાં પાપ જીવનની જાહ્નવી,
  પળપળ છૂટે હૈયાથી અમૃતની સેર :
જાગી જઇ સંકોરે ઝુકતા દિલના દીવડા,
  આવો, આજે એને આંગણ આનંદલ્હેર !
    જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જે. ૩

ફાટે કાળાં આભ અને અજવાળાં ઉઘડે,
ચોગમ ધસતાં આવે ચેતનનાં રસપૂર ;
જાગી ખીલે ત્યાં જીવનની સોળે પાંખડી :
આવો, આવો, એવાં ભરીએ નયને નૂર !
જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જો. ૪

ઉતરી પડશે પડદા રજની જેવા મોહના,
જડશે આત્માને અરુણાં મોંઘાં કલ્યાણ :
પગમાં પડશે પગલાં પ્રાણે તેજોદેવનાં :
આવો, લઈએ જીવનભરની એ રસલ્હાણ :
જાગી જાગી ઉરમાં જુગજુગ કેરી જ્યોત જો :
માગી માગી લેજો જુગજુગ કેરી ઓપ જો ! ૫

પ્રભુના ધબકારા

(ગરબી)

ફરો, ફરો રે પાછાં ઓ મારાં બાળ !
પ્રભુ તે શું કહેશે રે ?
તોડી ચાલ્યાં ક્યાં આ પુણ્ય કેરી પાળ ?
પ્રભુ તે શું કહેશે રે ? --(ધ્રુવ)

જુગજુગ જૂનું ઝીલે ઝૂલતું જગત આ ;
જુગજુગ ખીલે એની વાડી રે ;
જુગજુગ જૂનાં એનાં પુણ્યો પાંગરતાં,
જશો શું પલકે એ સૌ પાડી ?
હો ! પ્રભુ તે શું કહેશે રે ? ૧

રૂપલા સાગરમાં સોનલા કો બેટ શા
શોભે સંસાર મનુકુલના રે,
આંધી ચઢાવી, એની દિશદિશ ડુબાવી,
જશો શું કરી એને ધૂળના ?
હો ! પ્રભુ તે શું કહેશે રે ? ૨

ખીલી વસંત મોંઘી અનંત આનંદ શી,
ખીલ્યાં છે ફૂલ ઊગી ઢગલે રે ;
દેવોના શ્વાસ જેવા પમરે પરાગ ત્યાં
જશો શું વેડી ડગલે ડગલે ?
હો ! પ્રભુ તે શું કહેશે રે ? ૩

પ્રભુએ કહ્યું છે : મારૂં વસુધા કુટુંબ આ,
હું જ છું સૌની સ્નેહગ્રંથી રે ;–
ધર્મને નામે આજે ગ્રંથી એ તોડી
થશો શું ધર્મી દ્વેષપંથી ?
હો ! પ્રભુ તે શું કહેશે રે ? ૪

ગંગા યમુના જેવાં સ્નેહ ને સત્યનાં
ઉતરે છે પુણ્યજળ જગમાં રે ;
ડહોળી એ તીર્થ ગોબાં પ્રભુના નિવાસનાં
પડશો શું કર્દમના ઢગમાં ?
હો ! પ્રભુ તે શું કહેશે રે ? ૫

દિનભર જોતી જાયું ભાનુની આંખડી,
જોતા જો રાતભર તારા રે,
પળપળ આવી અદશ આત્મા જગાડના
હૈયે શું નથી ધબકારા,
કે પ્રભુ તે શું કહેશે રે ? ૬

❧

અજ્ઞાન

(રાગ ભૈરવી–તાલ દાદરો)

હું શું બોલું હવે, કિરતાર !
ના'વે કાળ ફરી નિરધાર. —(ધ્રુવ)

આવી તેણે મુજ પાસ કંઈ માગ્યું,
લાગ્યું ખરૂં નહીં લેશ ;
પોલાં આકાશનાં સ્વપ્ને પડી હું
જોતો ત્યાં માયાના વેશ :
મેં ન કીધો કશો ઉચ્ચાર,
તેને દેખાડ્યું મેં મુજ દ્વાર.
હું શું બોલું હવે, કિરતાર ! ૧

આવ્યો સવારે ને આવ્યો તે સાંઝે,
આવ્યો બપ્પોરે ને રાત ;
હું તો તુમાખીમાં રહેતો મુસ્તાક ત્યાં—
એ તે શી રોજ પંચાત :
મેં ન કીધી કશી દરકાર,
સુણાવ્યા બોલ તેને બેચાર.
હું શું બોલું હવે, કિરતાર ! ૨

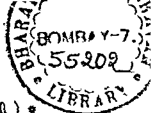
બળતાં આંસુડાંમાં આવ્યો તે પાછો,
દુઃખે ને શોકે ડૂબેલ ;
હું મુજ લક્ષ્મી શું રમતો ત્યાં રંગે,
આ તો નફ્ફટના ફેલ :

અંતે કીધો મેં ક્રોધે પુકાર,
ત્યાંથી કાઢી મૂક્યો તેને બહાર.
હું શું બોલું હવે, કિરતાર ! ૩

આવ્યો ગયો તે : ખૂણે પડેલી
તુંબી જડી તેની ત્યાંહિં :
હાય રે ! પ્રભુ એ તો આવ્યા'તા આંગણે !
મેં ન જાણ્યું ફૂટ કાંઇ !
મારો છૂટી પડ્યો અવતાર :
ના'વે નાથ હવે મુજ બાર ?

હું શું બોલું હવે, કિરતાર !
ના'વે કાળ ફરી નિરધાર ? ૪

વિયોગકથા

(રાગ પીલુ-જીલ્લા-ત્રિતાલ-પંજાબી) *

કથા એ પ્રભુ ! કોણ કથી ગયો આમ ? (ધ્રુવ)
અક્ષર ખૂટ્યા, શબ્દ વછૂટ્યા,
ખૂટ્યા વિચાર તમામ.— કથા એ૦

તંતનો અંત કો સંત ન પામ્યા,
પીર પેગંબર નામ— કથા એ૦

નવલખ તારા લખી લખી હાર્યા,
અકથ રહ્યા એ કલામ— કથા એ૦

પડપડ બોલે ધરણી ભૂગોળે,
બોલે ન બોલ વિરામ— કથા એ૦

અંડ ને પિંડના ખંડ થયા ક્યાં,
ક્યાં ધૂળ ને સ્વરધામ ?— કથા એ૦

એક અકથ્ય તું, એકજ સત્ય તું :
મૌન અટલ અભિરામ !— કથા એ૦

*" બતા દે સખી ! કૌન ગલી ગયો શ્યામ, "—એ રાહ.

કેડો

(રાગ ભૈરવી–તાલ દાદરો)

મારો કેડો ધરે કિરતાર રે,
જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર !
મને છોડે નહીં પળવાર રે,
જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર !— (ધ્રુવ)

ભર્યાં પ્રભાભર ભુવન તે એનાં
છોડ્યાં મેં દૂર પેલી પાર ;
તારા, વાદળ ને વીજળીથી સરતો
કીધો મેં પ્રવાસંચાર રે :
જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર ! ૧

ભૂમિ ઉપર ભય પામું હું ભારી,
એ છે પ્રપંચી અપાર :
જ્યાં જ્યાં હું જાઉં ને જે જે કરું તેમાં
આવે એનોજ પડકાર રે :
જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર ! ૨

માતાની ગોદમાં ઝુપાઉં ત્યાં ઉરથી
આવે એના ધબકાર :
રમતો પડું તો ત્યાં અણદીઠો હાથ એનો
ઝીલે મુજ નિરધાર રે :
જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર ! ૩

ઝૂઝતી જુવાનીમાં હૈયું ઝૂકાવું,
ઘૂમું વસંતને બહાર ;
જે જે ધરૂં તે વિલાય મારા હાથમાં,
ફૂંકે એ સૌમાં ફૂંકાર રે,
જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર ! ૪

રાખ મને, રાખ મને, રોજ એવું વિનવે ;
રાખું હું કેમ એને યાર ?
એને રાખુ તો ના બીજું રખાય કંઈ,
ડરતો રહું દિલમોઝાર રે :
જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર ! ૫

ક્યાં છે વસંત, ને ક્યાં છે સૌ સાહેબો ?
ક્યાં છે છોરૂ ને સંસાર ?
જ્યાં જ્યાં વળું ત્યાં દોડે સામો અંધાર, ને
ભયના આવે ભણકાર રે :
જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર ! ૬

સરતાં મુજ પાય પડું કાળકેરા વહેણમાં,
પડતાં હું મારૂં પોકાર :
એ તો હતો મારી પૂઠેજ, ત્યાંથી
આવીને દે આધાર રે :
જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર ! ૭

" આવ રે, ઓ ભીરૂ ! ક્યાં નાસે ભવોભવ ?
ફેરવ આ તારાં દિદાર ! "–
ફરતાં પ્રકાશ ત્યાં પામું હું એનો,
છૂટે મારો અંધાર રે ;
જોની, મારો કેડો ધરે કિરતાર ! ૮

એ તો કહે, લીધું મેં તારૂં સર્વસ્વ તે
ખોયું નથી તેં લગાર ;
આવ, મારા હાથમાં એ શોધી તું લે સૌ,
આવની તું મારે બાર રે !—
જોની, એવું કહે ત્યાં મને કિરતાર ! ૯

એવા તે પ્રેમીનો પ્રેમ કેમ છાંડું ?
ભટકી વહેંચો ભવભાર :
આવ રે કિરતાર ! રાખું હૈયે ને પ્રાણે !
તુંજ છે ખરો દિલદાર રે !
જોની, હું ન છોડું તને કિરતાર ! * ૧૦

---

* આની અગાઉ છપાયેલાં " દેહ " કાવ્યની નીચેની ટીપ જુઓ.

શરણું

(જોગીઆ, તાલ-ત્રિતાલ)

શરણુ મન ! પ્રભુને જા રે તું !

પૂજ્યાં મંદિર તીર્થ,
હો મનવા, પૂજ્યા પર્વત પહાણ,
હો મનવા, પૂજ્યાં જાણુ અજાણુ ;
પૂજ્ય અપૂજ્ય ન કાંઈ જગતમાં,
એક પરમ કલ્યાણ :
શરણુ મન ! પ્રભુને જા રે તું !

ઝબકે તારક સૂર્ય,
હો મનવા, ધડકે ઉર આકાશ,
હો મનવા, ફરકે અંતર આશ ;
પળપળ ક્ષણક્ષણ ઉપડે એવા
પ્રભુના શ્વાસોચ્છ્વાસ :
શરણ મન ! પ્રભુને જા રે !

દુઃખમાં દુઃખ છે મોહ,
હો મનવા, સુખમાં સુખ છે સ્નેહ,
હો મનવા, સ્નેહજ પ્રભુનો દેહ ;
દુઃખ સુખથી કંઇ ઓર જગતમાં
પ્રભુના વરસે મેહ :
શરણ મન ! પ્રભુને જા રે તું !

❦

અલખ ધન

(રાગ કાફી–તાલ દીપચંદી) *

અલખધન રળવા મથન કર, મનવા !— (ધ્રુવ)

ગોધન, ગજધન, સર્વ રતનધન,
ચાહ્ય ધનાઢ્ય બનવા ;
એ ધનઅધનમાં પડી ભૂલ્યો
એક અલખધન ગણવા :
અલખધન રળવા૦ ૧

તાપે સુકાય ન, નીરે ભીંજાય ન,
પામે ન ખળી જન હણવા ;
પળપળ ક્ષણક્ષણ વધતું એ કણકણ ;
ચાહ અલખધન લણવા :
અલખધન રળવા૦ ૨

એ ધન વર્ધન કરવા ન પડશે
ગગન પાતાળને ખણવા ;
અલખ નિરંજન ભવભીડભંજન,
માંડ અદલ મન ચણવા :
અલખધન રળવા૦ ૩

* “ સગન મન, સમજને લાગ સુધરવા, ”—એ નર્મદકવિના ગીતની રાહ.

દિલની વાતો

(ધોળ)

આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણકહી :
દુનિયા બોલે બોલે તોપણ રહે અબોલ ;
ગાજે ગાજે ગગને ઘૂમે ઘેરા મેહુલા,
વરસે થોડા, બહુ તો ઘસડી લે વંટોળ :
આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણકહી. ૧

દિવસે તેજપટે બંધાતું મુખ આકાશનું,
જાણે ઉઘડશે રાતે એના ઉલ્લેખ ;
રજનીમાં ઘુંધવાઇ રહે ઊંડા અંધાર ત્યાં,
વિધિ તો ત્યાં પણ મારે લાખો રૂપામેખ !
આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણકહી. ૨

પૂર્ણિમાએ ચંદ્ર પધારે વ્યોમ ભર્યો ભર્યો,
ભરભર ફૂટે એની અમીવાણીની સેર ;
દિલ ખોલી દેવા એ જાય ધરાયું એટલો,
પછી તો ઘડી બે ઘડીની અધુરી મધુરી લહેર :
આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણકહી. ૩

ઘેરી ઘેરી પળપળ ગરજે સાગર ગંભીરા,
ઘુઘવી ઘુઘવી બોલે એના અંતરનાદ ;
ડૂબ્યા મહીં કંઇ ખંડો, ડૂબી કંઇ કંઇ સંસ્કૃતિ ;
એ ના કહે તેના પૂરા ઉલ્લાસ વિષાદ :
આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણકહી. ૪

ક્રોડો જન પ્રાણી જનમ્યાં, ને ક્રોડો વહી ગયાં ;
એના નોંધાયા આકાશપટે ઇતિહાસ :
વાંચી અક્ષર પાંચ જ વિસ્મય પામે માનવી,
પણ પંચાણુંના છે કાળતિમિરમાં વાસ :
આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણુકદી. ૫

લાખો પર્વતમાંથી લાખો સરિતા વહી જતી,
લાખો વન ને લાખો ખેતરના એ પ્રાણ :
જુગ જુગ કેરી વાતો ભરી એના રસગાનમાં,
મળશે માનવને પૂરી કદી એ રસલ્હાણ ?
આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણુકદી. ૬

પાતાળે પદ રોપી ઊભા વ્યોમે પર્વતો,
ભીતરમાં ધૂણી ધખતી, શિર પર હિમતાપ;
રવિ ચંદા તારા શું કરતા લાગે ગોઠડી,
પણ ખોલે કદીક જ એના અંતરની લાહ :
આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણુકદી. ૭

મુઠ્ઠીભર મગજે દુનિયાનાં ડહાપણ ટોચતાં,
મુઠ્ઠીભર હૈયે છે કોટિક કોટિક ભાવ ;
જરીશી જીભે રમતાં અગમનિગમનાં ગીતડાં,
પણ ક્યાં છે જગમાં સુણનારાં દિલદરિયાવ !
આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણુકદી. ૮

પ્રભુએ કહેવું તે તો કહ્યું છે એકજ અક્ષરે,
દુનિયાને દીધો છે એકજ બોલ અજોડ;
બાવન અક્ષર પકડી ફાંફાં મારે માનવી,
સમજી બોલે એકજ તો ત્યાં સમશે કોડ :
આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણકહી. ૯

માનવદેહે છે મોંઘો પારસમણિ દોહ્યલો,
એને ધરી જાણે તે પામે સોનામોલ :
માનવહૈયામાં વાતો બ્રહ્માંડ તણી ભરી ;
આવો, કહીએ તો કહીએ એ એકજ બોલ !
આવો સંતો, દિલની વાતો કરીએ અણકહી. ૧૦

⚜

અતિ મોડું

(તાલ-લાવણી) *

મારી તો ગઈ રે જુવાની—
ગઈ ક્યાં તે ન જાણી.—(ધ્રુવ)

સૂરજો ડોલ્યા, ચંદ્રો ડોલ્યા,
ડોલ્યાં ગગન ગુમાની ;
ભુવન ભુવન ભડ તાપે ડોલ્યાં,
એવી ઉગ્ર દિવાની !
મારી તો ગઈ રે જુવાની. ૧

તાપ બધા તૂટ્યા, રંગો ખૂટ્યા,
પડ્યા પવન તોફાની :
ગગન બધે લાગે અંધારતું,
પલકે પાંખ નિશાની :
મારી તો ગઈ રે જુવાની. ૨

જોતાં જોતાં દિશા ડુબી ને
ડુબી બધી મસ્તાની :
મંદિરમાં તો પડતા ઘંટા,
દિલમાં ઘંટી છાની :
મારી તો ગઈ રે જુવાની. ૩

* 'મેરી તો ગઇ રે બાળપનીયાં, હરિ કબહે નહોતું !'—એ કબીરપદની યાદ.

આવ્યા કાગળ અમરાપુરના,
　　કરજો કંઈ મહેમાની :
અરે ભલા ભગવાન ભૂલ્યો હું,
　　ખરી કીધી નાદાની !
　　　　મારી તો ગઈ રે જુવાની. ૪

પ્રાણ ગયા ને વૈદ્ય પધાર્યા,
　　રડે અદલ અજ્ઞાની :
જોગવી તેજ જુવાની, નહીં તો
　　જુવાની છે હેવાની !
　　　　મારી તો ગઈ રે જુવાની—
　　　　ગઈ ક્યાં તે ન જાણી. ૫

જુવાની

(ઢીંચ)*

જા રે ઓ જાદુગર ! જા રે ઓ જોગણી !
મીઠા છે મોહ બધા માયાતણા ;
જાતી જુવાની જૂઠાં ભમ્મર ચઢાવશે ;
દીઠા અમર કોઈને કાયાતણા ?—
જા રે ઓ જાદુગર ! ૧

પાપે બંધાયાં કાચી કાયાનાં કોટડાં
પાપે ફૂંકાતાં સહેજે તડકી જશે ;
જુગ જુગનો પ્યાસી મારો આત્મા પ્રવાસી હો
મૃગજળ એ દેખી શાને ભમતો હશે ?
જા રે ઓ જાદુગર ! ૨

અંદર ઉકળતા ઊના કાદવ ત્યાં ખદબદે,
વચ્ચે વકરાતાં ગંદાં પાણી ભર્યાં ;
ઉપર મઢેલી મોંઘી લીલા છે મોહની :
એ રે જુવાનીએ વેશો કર્યાં.
જા રે ઓ જાદુગર ! ૩

ધગધગતા તાપમાં તપેલી એ તાવણી,
ઉપર પડ્યાં બિંદુ છમણી ઉડે ;
એ રે જુવાની એની જ્વાળા ન જાણતી,
ઉપર ધખે, દિસે બીનર ખડે :
જા રે ઓ જાદુગર ! ૪

* "પાતળીઆ મારો મીઠો મોહનજી, મારાજ મને જવા દિયો,"—એ રાહ.

વાટે વંટેલો જેવો ઉડે વંટોળિયો,
ભમણે ભરાતો સૌને ધૂળે ભરે ;
એ રે જુવાની એવી ભુતડી ને બાવરી,
ભટકી ભટકી અંતે થાકી ઠરે :
જા રે ઓ જાદુગર ! ૫

ચડતી ચકડોળે બધી દિશાઓ ડોલતી
ઠરશે તોફાન ત્યારે દિસશે નરી ;
ખુલતી દિગંત નવાં નયનો ત્યાં ખોલતી,—
એ રે જુવાની નહીં સમજી જરી !—
જા રે ઓ જાદુગર !

તૂટ્યા એ તાર ને ફૂટી એ તુંબડી,
ધ્રૂજતી એ આંગળીને સૂર ના જડે :
ક્યાં જઇ ઉસ્તાદ હવે ખોળે એ પાંગળી ?
કોણ રે ફરી એની વીણા ઘડે ?
જા રે ઓ જાદુગર ! ૭

સેવા

(રાગ પીલુ–તાલ દીપચંદી) *

ધનમદમાં શિદ એવા રહો હરખી ?
પ્રભુપદમાં સહુ સેવા છે સરખી. (ધ્રુવ)

લાખ કરોડોનું દાન શે મોટું ?
રોટીના ટૂકડાનું ખાન શે ખોટું ? — ધનમદમાં૦

રાય થયા તો ભંડાર લૂંટાવો,
રંક રહ્યા તો ખવાડીને ખાવો : — ધનમદમાં૦

સૂર્ય તપે જગ ઝાકઝમાળે,
દીપ ઝગી ઘરને અજવાળે : — ધનમદમાં૦

નાનું કે મોટું સહુ પ્રભુની છે માયા :
અદલ પ્રભુ શુદ્ધ સેવી કમાયા. — ધનમદમાં૦

* " ઈસ તનપનકી કૌન બડાઈ, "—એ રાહ.

ભેદુનો ભેદ

(રાગ કલ્યાણ-તાલ દાદરો)*

છતી આંખે તારી જોય શું છાયા ?
જીવ ! તું જોની ક્યાં છે જગરાયાં !—(ધ્રુવ)

દોડી દોડી છાયા પૂઠે થાકે,
શૂન્ય વિષે તારૂં તીર તાકે ;
ખાલી રહે ભાથો ને તાળી દે માયા :
જીવ ! તું જોની ક્યાં છે જગરાયા.—છતી૦ ૧

છૂટ્યા કદી નહીં ભોગ છૂટે,
જોરે જોડ્યાં સહુ જોગ તૂટે ;
સુખનાં તો સ્વપ્નાં ને દુઃખની છે કાયા :
જીવ ! તું જોની ક્યાં છે જગરાયા.—છતી૦ ૨

ઊંડે ઊંડે ઉર ઉતરી જાની,
શોધ નિશાની ત્યાં એક છાની ;
હૈયાના રાયા રહે હૈયે હુલાયા :
જીવ ! તું જોની ક્યાં છે જગરાયા.—છતી૦ ૩

છાયા હરી જાય છેક નીચે,
ઉઘડી છુપી કોઇ આંખ મીંચે :
જડશે ત્યાં ભેદુ ને ભેદ સવાયા :
જીવ ! તું જોની ત્યાં છે જગરાયા !—છતી૦ ૪

* "હાથ જોડું તારા ચરણે પડી,"—એ રાહ.

અંધી દુનિયા

(રાગ ભીમપલાસ–તાલ લાવણી) *

ઓ અંધી દુનિયા ! લાખો આંખેય તું દેખે નહીં,
ઓ અંધી દુનિયા !
પગ આગળ જે રહ્યું સેખે નહીં,
પેખે નહીં, દેખે નહીં :
ઓ અંધી દુનિયા ! (ધ્રુવ)

બૂરારંગી પિછોડી
તારાજડી પ્રભુએ ઓઢી ;
છેડા હિંમત છોડી
પ્રભુ શોધે ના પ્રીત જોડી :
એ પટ પાછળ નિરખે ઘડી એક નહીં,
પેખે નહીં, દેખે નહીં :
ઓ અંધી દુનિયા ! ૧

વાદળમાં વીજળી જેવો
પાને છુપાયો મેવો ;
પ્રભુનો છે મર્મ એવો,
પથ્થર ઊંચકે ત્યાં દેવો !
પણ તું તુજ આ અંધાર તો છેકે નહીં,
પેખે નહીં, દેખે નહીં :
ઓ અંધી દુનિયા ! ૨

* " પરદેશી સૈયાં નેહા લગાયે દુખ દે ગયો, "–એ ઢબ.

પથ્થર ફોડી પી પાણી,
હીરા લે ખોદી ખાણી;
નયનોનું નૂર નાણી,
પ્રભુલીલાની લે લહાણી!
શું ચીતરે જે સમજે અદલ રેખે નહીં,
પેખે નહીં, દેખે નહીં?
ઓ અંધી દુનિયા! ૩

સતની રંગત

(રાગ ઝિંઝોટી–તાલ દીપચંદી) •

ઘટઘટમાં ભરી રંગત સતની :
તું શું ખોળે, ઓ જગતના વતની ?
ઘટઘટમાં ભરી રંગત સતની. (ધ્રુવ)

બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય ને શૂદ્ર કે
અંત્યજ—એ બધી કથની :
અંતર એકજ તરણિની જ્યોતિ એ,
ઝરણી એ એકજ પથની :
ઘટઘટમાં ભરી રંગત સતની. ૧

એક પિતાની છે પંગત અંગત,
સંગત એક સુકૃતની,
એકજ પંકજની બધી પાંખડી,
એકજ ધાર અમૃતની :
ઘટઘટમાં ભરી રંગત સતની. ૨

• " નાથ ! તુમ જાનત હો સબ ઘટકી, "–એ મીરાંબાઈના પદની ઢાળ.

વાદળ વાદળ ચંદ્ર ઢળે ત્યાં
ભરત છે એક રજતની ;
ભીતર બાહર અલખત એકજ
મારી, તારી કે જગતની :
ઘટઘટમાં ભરી રંગત સતની. ૩

રાસ રમતમાં, કે હાસ્ય ગમતમાં, કે
ફાંસમાં હોય વિપતની ;
ઘટઘટનાં પટ પાછળ પલકે
આંખ અદલ એજ સતની :
ઘટઘટમાં ભરી રંગત સતની. ૪

પરાવર્ત્તન

(રાગ ગારો-ત્રિતાલ)

ચળવળ રખડે શું પ્રભુ જોવા !
દૂર જવા શું માગે, જે છે
પાસેનું તે ખોવા :
ચળવળ રખડે શું પ્રભુ જોવા !—(ધ્રુવ)

જગત બધું છે દર્પણ તારૂં,
મહીં શું જોતો મ્હોવા ? —ચળવળ૦

કામધેનુ છે ભીતર તારી :
ફર પાછો તે દો'વા ! —ચળવળ૦

હરતો ફરતો પંથભૂલ્યો જન,
અરણ્ય ફરે શું રોવા ? —ચળવળ૦

અમૃતગંગા છે તુજ માટે,
લે ન મલિનજળ ધોવા. —ચળવળ૦

અટલ સતત અંધાર પડે ત્યાં
આશ અમર બીજ બોવા ! —ચળવળ૦

❖

તીરથ

(રાગ ભૈરવી—ત્રિતાલ)

તારાં તીરથની થાય હાંસી,
રે મન !
શું કરે મથુરાં ને કાશી ? —(ધ્રુવ)

અડસઠ તીરથ લાગ્યાં ઓછાં,
તેં તો કીધાં અડચાસી ;
ક્યાંયે મળ્યો નહીં સાહેબ તારો :
ફર ફરી લાખ ચોર્યાસી !
રે મન !
શું કરે મથુરાં ને કાશી ? — તારાં૦

નાખુદો દોરી શકે ન સુકાન તો
બેડે શુ સિંધુ ખલાસી ?
ભરદરિયે રહે નાવડું ડોલી,
પાર ન પામે પ્રવાસી :
રે મન !
શું કરે મથુરાં ને કાશી ? — તારાં૦

તીરથ તારું છે ભીતર મોટું,
તેં નહીં જોયું તપાસી ;
અંતરગંગ સુકાઇ ગઈ ને
ધારે ધારે ગંગ ભાસી !
રે મન !
શું કરે મથુરાં ને કાશી ? — તારાં૦

તીરથનું પણ તીરથ અંદર
એક અખંડ અવિનાશી ;
અડસઠ તીરથ પુણ્ય જડે ત્યાં :
છોડી દે અદલ ઉદાસી !
રે મન !
શું કરે મથુરાં ને કાશી ? — તારાં૦

પ્રકાશ

(વાલ-લાવણી) *

ખોલ રે ખોલ નજર તારી !
ખુલી આ સૃષ્ટિ સારી. — (ધ્રુવ)

પૂર્વતણું પંખીડું જાગ્યું,
ખોલ્યાં પિચ્છસમારી;
ઉઘડી કંચન બારી નભની :
બંધ રહી તુજ બારી :
ખોલ રે ખોલ નજર તારી ! ૧

ઉઘડ્યા કોકિલકંઠ વનોના,
વૃક્ષ રહ્યાં પોકારી ;
કમળો કેરી કીકી ઉઘડી :
શેં રહી તુજ અંધારી ?
ખોલ રે ખોલ નજર તારી ! ૨

ગયું બધું તે રજની ગળશે ;
લે દિનધન સ્વીકારી ;
ભૂત બધુ ભીડી, જા ધરવા
ભવિષ્યની આ સ્વારી !
ખોલ રે ખોલ નજર તારી ! ૩

* " મેરી તો ગઈ રે મથનીયાં, " એ કબીરપદની રાહ.

જોશે તે જગને જોગવશે,
નહીં તે રહેશે હારી :
ઉઘડી મંજરી દુનિયાની તો
પમરે પ્રભુ પ્રભુ ભારી !
ખોલ રે ખોલ નજર તારી ! ૪

ખોલ નજર તુજ ભીતર બાહર,
નહીં તુજથી જગ ન્યારી ;
એક ફલક ને એકજ પીંછી :
પ્રભુ આ રહ્યો ચીતારી !
ખોલ રે ખોલ નજર તારી ! ૫

❖

મનપંખી

(રાગ દેશ—તાલ કેરબો) *

ઊડ મનપંખી ! ઊડ હવે ! —   (ધ્રુવ)

વનવન ફરી ફરી વૃક્ષ વૃક્ષ પર
ભટકી ભટકી ખુબ લીધું છે,
એક વૃક્ષ તેં ઉકજ છોડ્યું,
દિવ્ય ગગનભર કીધું :— ઊડ હવે !
ઊડ મનપંખી ! ઊડ હવે ! ૧

કણકણ ચરી ચરી તાપ તાપ ભર
ઝરણ ઝરણ જળ પીધું છે :
સાત સિંધુભર બિંદુ અમીનું
પી જો પ્રભુનું દીધું !— ઊડ હવે !
ઊડ મનપંખી ! ઊડ હવે ! ૨

* " મન પરદેશી છાંડ ચલે, '—એ રાહ.

વિશ્વવૃક્ષ

(ગરબી)

ઝૂલે ઝૂલે આ વિશ્વનું વૃક્ષ,
કોટિક ડાળે ઝૂલે ;
મારે અંતર લક્ષ અલક્ષ
ઉઘડે જ્યોતિફૂલે.— (ધ્રુવ)

જ્યોતિફૂલે એ ઝગઝગ કરતું
વૃક્ષ અનંત ઝૂલાતું રે,
અનંતતાને આંગણ ઉગતું
પગપગ રહે પથરાતું :
ઉઘડે જ્યોતિફૂલે. ૧

મૂળ રહ્યાં છે ઊંડાં એનાં
અણદીઠાં અંધારે રે,
તિમિરરસ પોષણ છતાં એ
જ્યોતિફૂલો ઝબકારે !
ઉઘડે જ્યોતિફૂલે, ૨

નહીં દીસે કો વાલી એનો,
નહીં દીસે કો માળી રે ;
જે બીજમાંથી વૃક્ષ ઉગ્યું એ,
તેનીજ લીલા ભાળી :
ઉઘડે જ્યોતિફૂલે. ૩

અણુગણુ જ્યોતિફૂલોની એવી
પાંદડી એક ધરાની રે,
એ પાંદડીએ પરાગ શી છે
માનવજ્યોતિજ નાની :
ઉઘડે જ્યોતિફૂલે. ૪

વૃક્ષ ઉગે અંધાર વિષે પણ
ફૂલપરાગ ઝબૂકે રે,
માનવ પોતે જ્યોત છતાં શેં
અંધારે શિર ઝૂકે ?
ઉઘડે જ્યોતિફૂલે. ૫

વૃક્ષ ઉગે ફાલે અંધારે
ફૂલ ઉગે પણ તેવાં રે :
માનવ જો નિજ જ્યોત જુએ તો
દુઃખમાં સુખ પણ એવાં :
ઉઘડે જ્યોતિફૂલ. ૬

અનંતતાને આંગણુ ઝળીતા
        માનવજ્યોતિ ઝરતા રે !
વિશ્વવૃક્ષનાં ફૂલે છે
        તારાજ પરાગ પમરતા :
            ઉઘડે જ્યોતિફૂલે. ૭

અંધારે વીંટળાયેલો લાગે
        તે જ્યોતિનીજ છાયા રે ;
એ તુજ માયા, એ તુજ કાયા ;
        તુંજ રહ્યો જગરાયા !
            ઉઘડે જ્યોતિફૂલે. ૮

❖

અંતરની જ્યોત

(રાગ આશાવરી–તિતાલ)

જ્યોત જગવ અંતરની, મનવા !
જ્યોત જગવ અંતરની :
એજ દિશા ઇશ્વરની, મનવા !
જ્યોત જગવ અંતરની ! —(ધ્રુવ)

દશે દિશાના પડદા ઊંચકે,
છત મેઘાડંબરની ;
તોય દિશા કે ભાળ જરા પણ
જડે ન ધરણીધરની :
મનવા ! જ્યોત જગવ અંતરની ! ૧

રહ્યું અગોચર ધામ ધણીનું ;
ક્યાં મૂકે નીસરણી ?
ક્યાં ટેકવશે પોકળ આભે,
ક્યાં નીચે છે ધરણી ?
મનવા ! જ્યોત જગવ અંતરની ! ૨

પથમાં તુંજ ઊભો રહી બાંધે
દસદસ દિશા અવરની :
એક દિશા તેં જોઇ ન જાણી,
તે તો તુજ ભીતરની :
મનવા ! જ્યોત જગવ અંતરની ! ૩

મટીને મટીમાં મળવું;
 ક્યાં આત્માની વરણી ?
આત્માને પ્રભુમાં છે ભળવું,
 જેમ કિરણને તરણિ :
 મનવા ! જ્યોત જગવ અંતરની ! ૪

રહે ચેતના જો નહીં જાગ્રત
 તુજ ઉર વિશ્વંભરની,
તો કયમ પ્રભુમાં ચેતન રહેવા
 રાખે આશ ઇશ્વરની ?
 મનવા ! જ્યોત જગવ અંતરની ! ૫

જ્યોત પ્રકાશે નહીં, તે જ્યોતે
 જોશે કોણ, ઉચરની !
જગવ જગવ એ જ્યોત અટલ તું,
 એજ રાખી આખરની !
 મનવા ! જ્યોત જગવ અંતરની ! ૬

સાહેબની સુરબુટ્ટી

(રાગ આશાવરી-ત્રિતાલ)

કોઇને જડી હોય તો કહેજો મારા સાહેબની સુરબુટ્ટી !—(ध्रुव)

અંજન કરતાં આંખ ઉઘાડે,
પાડે નવ અજવાળાં ;
છૂટે પડદા ભવભવના ને
તૂટે ઉરનાં તાળાં :
કોઇને જડી હોય તો કહેજો મારા સાહેબની સુરબુટ્ટી !

લંગડાને ડુંગર કુદાવે,
અંધાને દે આંખો ;
મૂંગો નવનવ ગાન ગવાડે,
લૂલો પામે પાંખો :
કોઇને જડી હોય તો કહેજો મારા સાહેબની સુરબુટ્ટી !

જંગલ જંગલ જોગી ભમતા,
ભમતા ભિન્ન ભિન્ન મતિયા ;
જતી સતી કો સાધુ તપેશ્રી,
ઘરઘર ઘુમતા સતિયા !
કોઇને જડી હોય તો કહેજો મારા સાહેબની સુરબુટ્ટી !

નામ નિશાની નહીં કો દીધી,
નહીં દીધી એંધાણી ;
ભવભવ ભટકી રહે અથડાતી
તૂટી ફૂટી વાણી :
કોઇને જડી હોય તો કહેજો મારા સાહેબની સુરણુંદી !

ઉર ખોદીને અંદર ઉતરૂં,
આતમઆંખ ઉઘાડું :
જડી જડી !–કહું એમ જરા ત્યાં
અદ્દલ પડે મન આડૂં !

કોઇને જડી હોય તો કહેજો મારા સાહેબની સુરણુંદી !
કોઇને જડી હોય તો દેજો મારા સાહેબની ઉરણુંદી !

સંતાકુકડી

(હીંચ) *

કયાં છે સંતાયો મારો સાહેબો, હો સંતજી !
વનવન હું વાસ એના શોધી વળ્યો ;
ઊંચે નિહાળી ઊંડી આભની અગાધતા,
નીચે પાતાળનો ન પત્તો મળ્યો :
કયાં છે સંતાયો૦ ૧

ઊંચે ચઢું હું તો આભની અગાસીએ,
ખોળું ખોળું ત્યાં અંગારા જડે ;
દૈડે ભારૂં એ અંગારાની આંચને,
કયાં યે સાહેબો નહીં નજરે પડે :
કયાં છે સંતાયો૦ ૨

સાગર ને સરિતાનાં શોષ્યાં મેં પાણીડાં,
ઊંડાં ઉદર એનાં ખાલી કીધાં :
સરકી ગયો મારો સાહેબો શું ત્યાંથી યે ?
સૂની અખોલનાં દર્શન લીધાં :
કયાં છે સંતાયો૦ ૩

* "પાલવડો મારો મેલો મોહનજી, આગવડે મને જાવા દિયો,"—એ રાહ.

ફૂંકતા પવનને ઉતાર્યો મેં શ્વાસમાં,
　　ઊડતી દૂર વીજળીને બાઝી પડ્યો ;
મઢ્યું મેં મુખ મારું મેહુલાની ધારમાં,
　　નહીં રે સાહેબો મારો ક્યાંયે જડ્યો :
　　　　　　ક્યાં છે સંતાપો૦ ૪

ઊડતા તે કાળની પકડી મેં પાંખને,
　　પીંછે પીંછે તેનાં પગલાં દીઠાં ;
પગલે પગલે મેં ચલાવ્યું પગેરું, પણ
　　થાકી પડ્યો, ન એનાં પગલાં નિરખ્યાં :
　　　　　　ક્યાં છે સંતાપો૦ ૫

ઊંડી અનંતતામાં બોળ્યા મેં હાથને,
　　આખર હો લાજ એની મળશે જરી :
ઘોળી ઘોળી ખાલી મંથન હું તો કરું,
　　આવે નિરાશા નરી ઉપર તરી :
　　　　　　ક્યાં છે સંતાપો૦ ૬

આંખે દેખાય નહીં, કાને સુણાય નહીં,
　　હાથે ધરાય નહીં : એ શું હશે ?
જનમોજનમ તને ખોળ્યો મેં ખંતથી ;
　　ક્યારે સાહેબા ! તારી ઓળખ થશે ?
　　　　　　ક્યાં છે સંતાપો૦ ૭

ધબકીને ઊઠે મારૂં હૈયું હુલામણું,
અણુગણુ જગત મેં મારે ઉદરે ભર્યું ;
એ રે સાહેબો મારે હૈયે સંતાયલો,
હસવું ન એનું મારી નજરે તર્યું :
કયાં છે સંતાયો૦ ૮

•

શાને સંતાય, મારા સાહેબા, તું ભીતરે ?
કયાં તક ભૂલવણીમાં ભમતો ભૂલું ?
જા રે જગત તારૂં નથી રે જોઇતું—
આવ રે સાહેબા ! તારી ડોકે ઝૂલું !
કયાં છે સંતાયો૦ ૯

સુરસંદેશ

(ધોળ)

સુરજન! પ્રભુજીને છાનું જઈ કહેજો એટલું :
તારો ભક્ત કરે છે પળપળ પ્રેમપ્રણામ ;
ચાલ્યું જાય જગત આ તારૂં તારા સત્યમાં,
સમજે માનવ શું તુજ કૃતિનો એક કલામ ?
સુરજન! પ્રભુજીને છાનું જઈ કહેજો એટલું! ૧

બાંધી સર્વ દિશાઓ તેં તો તારા બોલથી,
બાંધ્યાં સૂરજ ચંદ્ર અહો તારાનાં તેજ ;
કાળા ઘન આ ઘૂમે પળપળ તારાં આભમાં,
વહેશે અમ આંખે શું નિશદિન છાયા એજ ?
સુરજન! પ્રભુજીને છાનું જઈ પૂછજો એટલું! ૨

તાણા વાણા પૂર્યા તેજ અને અંધારના,
નિશદિન ચાલે તારાં અણુગંજ અમુલખ યંત્ર ;
આયુદોરા તુજ કર ફેરવતા માનવકોકડાં ;
અમને અપરાધી વણતું શું તુજ જગતંત્ર ?
સુરજન! પ્રભુજીને છાનું જઈ પૂછજો એટલું! ૩

તારે જમણે કર ઉઘડે નવરંગ પ્રભાત જ્યાં,
તારે ડાબે કર પલકે સંધ્યાની પાંખ ;
મધ્યાહ્‌ને મધરાતે રેલે નવનવ જ્યોતિ જ્યાં,
ત્યાં કયમ પામે પળપળ આંખ અમારી ઝાંખ ?
સુરજન ! પ્રભુજીને છાનું જઇ પૂછજે એટલું ! ૪

તારો શબ્દ સનાતન આપો તેજ ત્રિલોકને,
તુજ નાદે જાગ્યું બ્રહ્માંડ બધું સાનંદ ;
શાને કીધા ઘટ તેં પડદા અમ હૈયાતણા ?
એના પડઘા અમ હૈયે શેં પડતા મંદ ?
સુરજન ! પ્રભુજીને છાનું જઇ પૂછજે એટલું ! ૫

કીધા તેં જળસંઘરતા દાનેશ્રી મેહુલા,
તેને ચીરતી શાને કીધી તાતી વીજ ?
અમૃત જેવી મીઠી અમ હૈયે શ્રદ્ધા ભરી,
તેમાં ઝેર સમાં શેં ઉગતાં શંકાબીજ ?
સુરજન ! પ્રભુજીને છાનું જઈ પૂછજે એટલું ! ૬

પળપળ મુખમાં નામરટણ ચાલે નટરાજનું,
પળપળ હૈયામાં ચાલે દાનવનું નૃત્ય ;
પળમાં ઊડવું સ્વર્ગે, પળે પડવું પાતાળમાં ;
જૂઠું જીવન વિરમે પછી શું જડશે સત્ય ?
સુરજન ! પ્રભુજીને છાનું જઇ પૂછજે એટલું ! ૭

અમને જવું અસત્યોમાંથી શું તુજ સત્યમાં ?
તિમિરેથીજ જવું શું તુજ તેજે અમ કાજ ?
મળશે શું મરતાંજ અમરતા અમને આખરે ?
ડૂબશે તોજ ઉગરશે શું અમ આતમજહાજ ?
સુરજન ! પ્રભુજીને છાનું જઇ પૂછજો એટલું ! ૮

દીધી આશા લાંબી, જીવન કીધું ટૂંકડું :
હૈયે સ્નેહ ભર્યો તો આંખ ટપકતાં ઝેર ;
દીધી આંખ અમોને, પોતે રહ્યો અદશ્ય તું ;
તું હું એક હતા તો વિખરાયા શી પેર ?
સુરજન ! પ્રભુજીને છાનું જઇ પૂછજો એટલું ! ૯

બોલે બોલ કદી ના, રહે અબોલ સદા લલે :
તારા ઉત્તરની જોશું યુગયુગભર વાટ ;
ફોડી અનંતતાની પાળ ઉછળતા આવશું ;
તુજને વીંટી લઇશું સ્નેહે, પરમ વિરાટ !
સુરજન ! પ્રભુજીને ખુલ્લું જઇ કહેજો એટલું ! ૧૦

✣

લૂંટ

(લાવણી)

પ્રભુને લૂંટવાજી, ચાલો લૂંટવાજી !
ચિરધન સૂંટવાજી, આનંદ ઘુંટવાજી.— (ધ્રુવ)

સાત સાત આકાશ દિવાલો
બાંધી કીધા કોટ ;
જતમાં એ ત્યાં રહ્યો છુપાઈ :
ચાલો દઈએ ચોટ !
ચાલો લૂંટવા જી. ૧

અખૂટ ધન એ ગાંઠે રાખે,
સોનું રૂપું ઝવેર ;
નિશદિન સહેજે ફરતો વ્યોમે
વેરે ઠેરેઠેર :
ચાલો લૂંટવા જી. ૨

વાદળ પડદા ટાંગી પાછળ
છુપવે એ અમીપાત્ર ;
આપણને તો ઝારી મારી
આપે પાણી માત્ર :
ચાલો લૂંટવા જી.

એ ધન ને અમૃત એ એનાં
નહીં શેં આપણુ કાજ ?
જન્મોજન્મ ભીખારી ભમીએ :
એજ કરે શું રાજ ?
ચાલો લૂંટવા જી. ૪

ચાલો ભૈયા ! જોગી, સંતો !
બાંધો મનની કેડ !
સત્ય સુરંગે કરશું કપરા
કિલ્લા કેરી ઉખેડ :
ચાલો લૂંટવા જી. ૫

લૂંટવું ધન ને લૂંટવાં અમૃત,
સૌ આનંદનો સાથ ;
લૂંટવું આખું સ્વર્ગ અદલ હો,
લૂંટવો આખો નાથ !
ચાલો લૂંટવા જી. ૬
પ્રભુને લૂંટવાજી, ચાલો લૂંટવા જી !

પ્યાલો

(રાગ આશાવરી–ત્રિતાલ) •

ધર ધર મનવા ! પ્યાલો ધર ધર,
ભર ભર યાર અમીરસ પ્યાલે !
ભર ભર યાર અમીરસ પ્યાલે,
ઝીલ રસધાર ભરભર વહાલે !
ધર ધર મનવા

આ જાય પ્રભાત પલકતું,
છલછલ છે પાત્ર છલકતું ;
કિરણે કિરણે સરતું ઊડશે
પળવારમાં પાતાળે :
ધર ધર મનવા ! ૧

ઘડી બે ઘડીમાં નભ તપશે,
બળું બળું થઈ આગળ ધપશે;
મનની મનમાં રહેશે, મળશે
તલભાર નહીં કંઇ કાલે :
ધર ધર મનવા ! ૨

• "મજા દેતે હય કયા યાર તેરે બાલ ઘુઘરવાલે,"–એ રાહ.

કયાં ચંદ્ર વિનાની ભરતી ?
કયાં ધ્રુવવિણ ફરતી ધરતી ?
ક્યાં અમીરસ વિણ તુજને જડશે
ફિરતાર, ધર તુજ પ્યાલે ?
ધર ધર મનવા ! 3

ધરી લે અનહદ તુજ પ્યાલો,
ફોકટ ના પૂછ સવાલો !
તું પી લે, પી લે અદલ, અગર
ભવભાર વહે કર હાલે !

ધર ધર મનવા ! પ્યાલો ધર ધર,
ભર ભર યાર અમીરસ પ્યાલે !

❖

૩

વૈરાગ્ય

અલખની ધુન

(ગઝલ)

પ્રભો ! તુજ બારણે આજે અલખની ધુન મચાવું હું,
ગગનમાં ઘોર ઘન ગાજે, અલખની ધુન મચાવું હું :

અરે દિલધૂપદાનીમાં પડ્યા આતશ બધા ઠંડા,
હવે તુજ નામ ભભરાવી મુખે ધૂપ આ જળાવું હું.

હતી અનહદ અફળ બોલી, પુકારી મેં હવામાં ગઇ;
બધી દુનિયા બને બ્હેરી : પ્રભો ! કોને સુણાવું હું ?

પડ્યાં આંસુ, ઝીલ્યાં છીપે, ઝીલ્યાં કો આસમાને આ,
રહ્યાં અણઝીલિયાં જગમાં, હવે ક્યાં તે ઝીલાવું હું ?

હતો દરિયાવ દિલમાં પણ તરી ના નાવડી કો ત્યાં ;
મળ્યો ના નાખુદો ગેબી : પછી ક્યાં એ તરાવું હું ?

નિહાળી હાથ આ ખાલી, મને જગ ફેરવે પાછો :
ભરી દે તારી ભિક્ષાથી, ન દુનિયાને બતાવું હું.

બારી ભરતી અહીં ડોલે, ભીંજાઉં તુજ કૃપાછોળે :
અલખની ધુન મચાવી ત્યાં અદલ તુજમાં સમાવું હું.

ગગનમાં ઘોર ઘન ગાજે, અલખની ધુન મચાવું હું :
પ્રભો ! તુજ અંતરે આજે અલખની ધુન મચાવું હું.

❦

૯૬

નાવડી

(પદ : કવ્વાલી-તાલ દાદરો)

ભરદરિયે ડોલે નાવડી રે મારી ભરદરિયે ડોલે નાવડી રે.

મારો નાથ ઉતારે ત્યાં હાથ રે,
મને ઊંચકી લે ભર નિજ બાથ રે,
મારી ભરદરિયે ડોલે નાવડી રે.

એ તો ક્યાંના રાજા અને ક્યાંની પ્રજા,
એવા જુગજુગના કંઈ વિજોગ સજ્યા ;
નાથ! પંથ હશે કૈંક મેં વરજ્યા :
હવે ચૂમું આ તુજ પદપાવડી રે—
મારી ભરદરિયે ડોલે નાવડી રે. ૧

નાથ ! કૈંક જુગો હું વિમુખ હતો,
જ્યાં ત્યાં એક અંધાર અંધાર ઘનો :
આ હું પાછો ફરું ત્યાં તું છેક જનો !
હવે ધાર સદા મુજ બાંવડી રે—
મારી ભરદરિયે ડોલે નાવડી રે. ૨

હવે નાવનું કામ કશું ન રહ્યું ;
ભલે ડૂબે ; ન વિશ્વથી કાંઇ ગયું ;
નાથ ! તારુંજ વિશ્વમાં થાઓ ગયું !
શીં ન જાણી મેં તુજ ગત આવડી રે !
મારી ભરદરિયે ડોલે નાવડી રે ! ૩

મહેમાન

(ગરબી) *

શાને સૂતાં ઓ સંસારિયાં !
હજી સુણો શું સ્વપ્નનાં ગાન રે ?
સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?
જોતાં જોતાં આ દિગંતથી
ઘેર આવશે મોંઘા મહેમાન રે :
સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ? ૧

પૂર્યાં પવન શું પિંજરે,
ને બાંધ્યાં શું મેઘનાં નૃત્ય રે ?
સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?
કાજળ ગમ્યાં અંધારનાં
ને સ્વપ્નાં શું લાગ્યાં સત્ય રે ?
સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ? ૨

સંધ્યાની અંગુલિ સાથિયા
પૂરે તેવાં શું લાગ્યાં એ ધામ રે ?
સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?
ભીંતે છે ચિત્રો ચીતર્યાં,
તેના બોલશે શું લક્ષ્મણ રામ રે ?
સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ? ૩

---

* "આશાભર્યાં તે અમે આવિયાં," —એ ઢાળ.

મોંઘી છે દેહની દેવડી,
ને તેમાં લાખો જગતની છે ખાણ રે :
સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?
દ્વારે પડ્યાં રહો શું ઘેનમાં,
એના પરખ્યા છે દેવસમ પ્રાણ રે ?
સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ? ૪

ધોયાં નહીં દ્વાર ને ઓટલા,
ને નથી ધોયા એ દેવના મેલ રે ;
સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?
ધૂળે દટાશે દેવ-દેવડી,
તૂટી પડશે એ સ્વપ્નના મહેલ રે :
સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ? ૫

આવે પ્રભાતની પાલખી
ને ત્યાંથી ઉતરે રૂડા રવિરાજ રે ;
સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?
પળમાં મહેમાન એવા આવશે
તેને દેશો કેમ આદર આજ રે ?
સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ? ૬

વાળી સમાર્યાં નથી આંગણાં,
ને નથી તોરણ કંઇ બાંધ્યાં બાર રે ;
સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?
ખૂણે પડેલ દેવ ઝૂરતા,
કેમ ઊઠી કરશો સત્કાર રે ?
સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ? ૭

ઊઠો, ઊઠો, ઓ સંસારિયાં !
        જશે જોતામાં સ્વપ્નની જાન રે ;
                સ્વપ્નમાં શાને સૂતાં રે ?
પુણ્યે દીપાવો દેવ-દેવડી !
        પછે આવશે મોંઘા મેહમાન રે :
                સ્વપ્નમાં કો ના સૂતાં રે ! ૮

બોલો રામરામજી !

(પદ-તાલ ત્રિતાલ)

બોલો રામરામજી, બોલો રામરામજી !—(ધ્રુવ)

મટીમાં ઉગવું, મટીમાં શમવું :
સર્વ જગતનો ન્યાય ;
મટીથી જન્મ્યું તે મટીમાં જાશે,
આત્માને લાગે ન દાઘ :
બોલો રામરામજી ! ૧

પળભર જીવે, ઘડીભર જીવે,
જીવે વર્ષ હજાર ;
કાયાના કોટને અતિ બાંધે કો
મટી વિના નહીં સાર :
બોલો રામરામજી ! ૨

કંચન જેવી કાય કહાવે,
મરદ જેવાં તેજ ;
એક દિન આવશે મટીનાં આણાં :
મટીમાંજ એની સેજ :
બોલો રામરામજી ! ૩

એની કાયાની શી રે ગુલામી,
આખર જેનો અંત ?
રામની સાથે રાખે સગાઈ
આત્મા અમર અનંત :
બોલો રામરામજી ! ૪

વૈદો હાર્યા ને ઔષધ હાર્યાં,
કોઈ ન આવે કામ :
ઔષધ અંતે ગંગાજળ ને
વૈદ્ય તો એકજ રામ ;
બોલો રામરામજી ! ૫

જીર્ણ હવેલી

(રાગ જોગીઆ–તાલ દાદરો)

હરિ ! મારી લાખવસાની હવેલી
કેવી આજે જીર્ણ બની ઝૂમાય :
હતી જેની છાપરી ગગને ચડેલી,
આજે તેને તળિયે છે તારાના પાય !—(ધ્રુવ)

ચોગમ ચાંદનીથી છે ચણેલી
એની રૂપેરી ભીંત ;
તડકા ટાઢ અને વરસાદે
શોભિત રહેતી અજીત :
જેની આજે ખૂણેખૂણે છે ખસેલી,
ચારે ચારે ચાંદની તેની ચુંથાય :
હરિ ! મારી લાખવસાની હવેલી
કેવી આજે જીર્ણ બની ઝૂમાય. ૧

બારીએ તારાના જેવી ચમકારા,
બારણે માણેકની ઝૂલ ;
કિરણોના પુંજથી છતને મઢેલી ને
ભીંતે જડ્યાં મોંઘાં ફૂલ :
તૂટ્યાં બારણાં, બારી ફૂટેલી,
નથી આજે છતની રહી કોઇ છાંય ;
હરિ ! મારી લાખવસાની હવેલી
કેવી આજે જીર્ણ બની ઝૂમાય. ૨

એક હતો દીપ ઓરડે હાંડે,
નહીં મેં ગણ્યો તે વાર :
તૂટયાં એ બાર ને ઊડયાં તે છપ્પર,
દીપ કરે ઝબકાર !
હરિ ! મારા દીપનો તુંજ છે બેલી,
પડું પડું જેની હવેલી તો થાય !
હરિ ! મારી લાખવસાની હવેલી
કેવી આજે સૂની સૂની થતી જાય ! ૩

અશક્તિ

(રાગ આશાવરી-ત્રિતાલ)

બાવા ! ક્યાં ચાલ્યા જગ છોડી ? અહિં નહીં એક કોડી.—(ધ્રુવ)

ધાઇ ન જાણ્યું, કમાઈ ન જાણ્યું,
નહીં જાણ્યું ગમ ખાઈ,
ચાહી ન જાણ્યું, સાહી ન જાણ્યું,
નહીં જાણ્યું જગ કાંઇ :
બાવા ! ક્યાં ચાલ્યા જગ છોડી ? ૧

હિંમત છૂટી, કિંમત તૂટી ;
બાંધ્યો ભગવો પટકો ;
છોડી જગના સીધા રસ્તા,
ગલી ગલી શું ભટકો ?
બાવા ! ક્યાં ચાલ્યા જગ છોડી ? ૨

જોગ વિષે તો જડની પૂજા,
ભોગ વિષે તો મટ્ટી :
જીવતાં તનમાં ખીલા ખટકે,
મરતાં ઊની ભઠ્ઠી :
બાવા ! ક્યાં ચાલ્યા જગ છોડી ? ૩

ઘર છોડીને ઘરને શોધો,
તરુ છોડીને છાયા ;
નહીં જીતાતી કાયા — માયા,
શું જીતો જગરાયા !
બાવા ! ક્યાં ચાલ્યા જગ છોડી ? ૪

શક્તિ વિના સંસાર જળાવ્યો;
ભક્તિ વિના શાં ભગવાં ?
બળતાં ચાલે બન્ને છેડે,
અદલ કશાં મન ડગવાં ?
બાવા ! ક્યાં ચાલ્યા જગ છોડી ? ૫

સંયમ

(રાગ આશાવરી—ત્રિતાલ)

મન મારે તે પક્કા,
    જોગી ! મન મારે તે પક્કા. (ધ્રુવ)

જાય હિમાલય, રામેશ્વર કે
    જાય બનારસ મક્કા ;
મન તો એવું રાજ કરે ને
    પગ તો ખાતા ધક્કા :
    જોગી ! મન મારે તે પક્કા. ૧

બાઈ વડાની અંદર પેસે,
    તોય ન દેખે ડક્કા ;
બાવન અક્ષર પાર છુપાયા
    અગમ નિગમના કક્કા :
    જોગી ! મન મારે તે પક્કા. ૨

તનને તાવી તાંત બનાવે,
    રાખે હુકમ હુક્કા :
મન તો ફરતું જાય ગમકતું,
    એ તો ઊભા સક્કા :
    જોગી ! મન મારે તે પક્કા ! ૩

મન છે લાખી, મન છે ખાખી,
    મનથી મોક્ષ તબક્કા :
મનની મહા ટંકશાળ મળે તો
    અદલ છે ઝક્કમ ઝક્કા !
    જોગી ! મન મારે તે પક્કા. ૪

મંદિર

(રાગ કાલિંગડો—તાલ લાવણી)

રેતીમાં મંદિર બંધાવું,
જુઓની નાથ !
રેતીમાં મંદિર બંધાવું.— (ધ્રુવ)

મંદિર બંધાવું, કળશ ચઢાવું,
ગગનની સાથે અથડાવું,
જુઓની નાથ !
ગગનને વાંધી પતાવું :
જુઓની નાથ ! રેતીમાં૦

કંઇ કલ્પનાતુરંગ ઉડાડું ગગન પરે ;
કંઇ રસમઝલક ઉતરી હૃદય ને નયન ભરે :
આરસ મંગાવું, મૂર્તિ ઘડાવું,
હીરાની આંખો ત્યાં મૂકાવું,
જુઓની નાથ !
સોનાની માળા લટકાવું.
જુઓની નાથ ! રેતીમાં૦

પળપળ કરું હું સાધના ત્યાં મન વિકળ બને,
રહે મૂર્તિ ત્યાંની ત્યાં ને ચક્ષુ ચળવિચળ બને :
ધૂણી ધગાવું, જ્યોતિ જગાવું,
ઝળહળતી જ્યોતામાં બુઝાવું,
જુઓની નાથ !
મારાજ શ્વાસે તે હોલાવું,
જુઓની નાથ ! રેતીમાં૦

સળગાવી જ્યોતિ સૂરજ ચંદ્રની, જગદ્ધરા !
એવી અખંડ મંદિરે પ્રગટાવશું ખરા ?
અંતર ફેડાવું, તારક તોડાવું,
ઝગઝગતી જ્યોતિ ઝળકાવું,
જુઓની નાથ !
જ્યોતિ સમ અટલ હું આવું,
જુઓની નાથ !
નેતિ નેતિ પર ફરી બંધાવું ! રેતીમાં૦

અંજન

(રાગ માઢ-દીપ-ત્રિપુટ) *

ઢૂંઢી ઢૂંઢી વળ્યો હું, કહીં નહીં જડ્યો તું,
ક્યારે મળું હું, મારા નાથજી ?
ભરી દુનિયા ભમી ભમી પાછો પડ્યો હું,
ક્યારે પળું હું તારી સાથ જી ?— (ધ્રુવ)

પળપળ પડે મુજ પાય ત્યાં ચળચળ બધે બંધન રહ્યાં,
વનવન બને આ દૂર, ને તુજ દૂર નંદનવન રહ્યાં:
ધરણી ખસે નવ પાયથી, ન હટે દિવાલ દિગંતની,
તનમન વહે ધનરંગમાં, આંખે અજબ અંજન રહ્યાં:

રોઈ રોઈ ધોવાશે, છે તે ખોવાશે,
ત્યારે દેશે શું તારો હાથ જી ?
ભરી દુનિયા ભમી ભમી પાછો પડ્યો હું,
ક્યારે પળું હું તારી સાથ જી ?

* " મન મારું માને નહિ, મનડું ઠરે નહિ, "–એ ચાલ.

અશ્રુવિજય

(રાગ કેદાર—તાલ ત્રિતાલ) *

રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપાશો ?
 ક્યાં લગી એમ છુપાશો ?
રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપાશો ?
સૃષ્ટિતણાં પડ પડ પાછળ શું
 અણુગણુ યુગ સંતાશો ?
રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપાશો ?—(ધ્રુવ)

જરી જરી પડ ખોળું કંઈ, જાણે
 અબઘડી ત્યાં દેખાશો ;
પડનાં છોડાં મુજ કર મેલી,
 પ્રભુ ! શું સરકી જાશો ?
 રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપાશો ? ૧

ક્વચિત્ ઉષા સંધ્યામાં નિરખું
 કર કો તમ છાયા શો :
કરમાંથી નમ મુખને કલ્પું,
 તોય ન શું કલ્પાશો ?
 રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપાશો ? ૨

* " મો સમ કૌન કુટિલ ખલ કામી "—એ રાહ

જ્યાં જોઉં ત્યાં તમ અદ્‌ભુત કૃતિના
ઢગલામાં ઢંકાશો ;
એક દિગંત સદા રહે સામે :
નહીં મુજ આંખ સમાશો ?
રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપાશો ? ૩

મુજ કીકીના તેજ તપવવા
આંસુ તણાં અમી પાશો ?
તમ મધ્યાહ્નતપ્યાં સત્યોને
પછી શું પૂર્ણ પ્રકાશો ?
રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપાશો ? ૪

આંસુ ઉભરશે, સૃષ્ટિ સરકશે,
પછી ક્યાં નાથ ! ભરાશો ?
એક સુભગ પળ અદલ અકળ઼ઝળ
સ્નેહકરે સપડાશો !
રે પ્રભુ ! આખર તો સપડાશો !
રે પ્રભુ ! ક્યાં લગી એમ છુપાશો ? ૫

✣

વિજોગી

(પીલુ–તાલ દીપચંદી) *

જગધર ! જોગી હું ભવભવ ભોગી,
જુગજુગનો હું તો પરમ વિજોગી.
જગધર !— (ધ્રુવ)

તજી નભ ભરતી અનંતતા તારી,
ફાટી તૂટી મેં આ ઝૂંપડી સ્વીકારી :
જગધર ! જોગી હું૦ ૧

ઝગઝગતા તુજ તારક મહેલો,
પથ્થર શું મુજ અંતર ખેલો :
જગધર ! જોગી હું૦ ૨

ભાળ જડે નહીં તુજ કોઈ દેશે,
ક્યાં ક્યાં ધખાવી ધૂણી મેં આ વેશે :
જગધર ! જોગી હું૦ ૩

હાડ તૂટયાં વળી માંસ ગળાયું,
એ દુઃખ તો નહીં જાય કહેવાયું :
જગધર ! જોગી હું૦ ૪

અદ્દલ વિજોગીની જગત જુદાઈ,
જુગજુગ હું તુજ ગુણ રહું ગાઈ :
જગધર ! જોગી હું૦ ૫

* " ઈસ તનધનકી હૌન બરાઈ, "— એ રાહ.

શરણાઈ

(રાગ પરજ-ત્રિતાલ)

વાગી વાગી અંદર શરણાઇ :
તારે લડવું છે શૂર સિપાઇ ! (ધ્રુવ)

જુગજુગની છે કંચન કાયા,
જુગજુગના છે કોટ બંધાયા ;
તારા દુશ્મનની તોડ દુવાઇ :
તારે લડવું છે શૂર સિપાઇ ! ૧

તું ન જાણે બધું લડવાનું,
એ છે ઘોર પ્રપંચનું થાણું ;
તારો સેનાપતિ કર સાંઇ :
તારે લડવું છે શૂર સિપાઇ ! ૨

તુંને લાગે એ તારાથી જૂદો,
તું તો ચાલે ઊંધો, એ છે સૂધો ;
એ છે શાંત, તું રહે ગભરાઇ :
તારે લડવું છે શૂર સિપાઇ ! ૩

અંતરદૃષ્ટિ

(રાગ બિહાગ–ત્રિતાલ)

પ્રાણુ રે, દૃગ તુજ અંદર વાળ !
જે તુજ ભીતર છે તેને તું
જોવા નયણાં ઢાળ !
પ્રાણુ રે, દૃગ તુજ અંદર વાળ !— (ધ્રુવ)

હાડ ચામની આંખો તારી,
તે શું જોઇ શકે બિચારી ?
અંદર બાહર રહે અંધારી :
એ અંધાપો ટાળ !
પ્રાણુ રે, દૃગ તુજ અંદર વાળ ! ૧

સૂર્ય જુએ સૌ આપ પ્રકાશે,
તુજ તેજેજ તને ત્યમ ભાસે ;
એ વિણુ શું જોવા તું ચહાશે ?
પગપગ અંધની જાગ :
પ્રાણુ રે, દૃગ તુજ અંદર વાળ ! ૨

જહાંગીરી

(ઠીંચ) *

જોગીની જહાંગીરી જાણે કો, નાથજી ?
તપસીનાં તપની કો ધીરતા કથે ?
સંસારની સાથે એણે લીધાં કેસરિયાં,
માયાનાં સૈન્ય શું એ એકલો મથે :
જોગીની જહાંગીરી૦ ૧

કીધી કૃપાળે જગતશોણિતની ટીલડી,
દેહે વિભૂતિ ભવ બાળી ભરી ;
દીધું જળાવી નિજ જીવનને યજ્ઞમાં,
ચાલ્યો સંગ્રામે દિલ કફની કરી :
જોગીની જહાંગીરી૦ ૨

વસમાં કીધાં એણે વહાલાંનાં વહાલને,
ઘોળી ઘોળી એણે વિખડાં પીધાં,
અંગેથી વાઘા ઉતારી જગનેજના
ઊંડા અંધારનાં ભગવાં લીધાં :
જોગીની જહાંગીરી૦ ૩

આશા—નિરાશાને ઘાલી છે પેંગડે,
બાંધી છે કામનાને ખોગીર પરે ;
જોગે ઝુકાવે એવો જોગી મનઘોડલો,
સતનું ખાંડું હાથે ઝળઝળ કરે !
જોગીની જહાંગીરી૦

* " વાલરો મારો મીઠો મોહનજી, મારમે મને નવા દિધા,"—એ રાહ

ઘેરી ઘેરી રહે દુશ્મનનાં જૂથડાં,
આત્મા અડગ એનો વચ્ચે ઝૂઝે;
જગમાં અલખ રણહાક એની ગાજતી:
દેવનાં સિંહાસન સ્વર્ગે ધૂજે!
જોગીની જહાંગીરી૦ ૫

એ રે જોગીએ જીત્યાં તનમનનાં કોટડાં,
જીત્યાં બ્રહ્માંડ એણે દમમાં ઘુંટી;
મૃત્યુ નિચોવી પીધા અમૃતના ઘુંટડા:
એ રે જોગીએ લીધો હરિને લૂંટી!
જોગીની જહાંગીરી૦ ૬

વાજે છે દેવતાનાં દુંદુભિ સ્વર્ગમાં,
વરસે છે દુનિયામાં રસની ઝડી:
ધન્ય હો જોગીની જહાંગીરી, નાથજી!
જગને કલ્યાણની બુટ્ટી જડી!
જોગીની જહાંગીરી૦ ૭

ત્યાગ

(૫૯) *

જોગી ! જગને લીધું જોઇ કે રે ?
જોઈ જગની ઝાકઝમાલ જો ?
જોયાં જગમાં પુણ્યો પાંગર્યાં રે ?
જોયા કર્મ તણા કંઇ ફાલ જો !
પ્રભુ જોવા છે મીંચવી આંખડી રે. ૧

રવિ ઉગવા બીડે નભ પાંખને રે,
અમી વરસવા ઘન ઘેરાય જો ;
ઢાંક ઉઘાડ રચ્યાં અદ્ભુત ઘણાં રે
જગની જાદુઇ ડબ્બીમાંય જો !
ફળ પામે તે જાણે જોગવી રે. ૨

એક ફાડે છે મચ્છર મોહની રે,
લાખેણી લીલાના લાડ જો ;
એક ફાડે અંધાર ડરામણા રે
બીડંતા પ્રભુધામ કમાડ જો :
જોગી ! અંધારા પ્રભુપંથ છે રે. ૩

* "ઓધવ એક વાર ગોકુળ સચરો રે,"—એ ચાલ.

ચાલો ચાલો તોય ન ખૂટતા રે,
લાગે વેંતભર્યાં બસ દૂર જો;
પળપળ ફળણે પગ રહે ખુંચતા રે,
દિશદર્શનમાં તો નિજ નૂર જો :
એવા પ્રભુપંથે છે ચાલવું રે. ૪

કટકે કટકે વસ્ત્રો તૂટશે રે,
પડશે કૈક ઉઝરડા અંગ જો;
ખોશે નૂર નયન અંધારમાં રે,
થાકી ઢળશે પાય અપંગ જો :
ઘડી ત્યાં ડગમગતું મન ડોલશે રે. ૫

નહીં કો સાથી, નહીં કો ભોમિયા રે;
છૂટી પડશે સઘળાં વાટ જો;
એક દિશા ને એક નિશાન છે રે,
એકજ શ્રદ્ધા બાંધી ગાંઠ જો :
છે તો સર્વ, નહીં તો કંઇ નહીં રે! ૬

જોગી, જોજે વસમી વાટ છે રે,
કરવું પડશે સઘળું ત્યાગ જો;
પ્રભુ માગે તો છે અંધાર આ રે,
એ ફાડે નહીં લીલાભાગ જો :
પ્રભુ માગે તો તજ પ્રતિબિંબને રે! ૭

જોગી ! જગને લીધું જોઇ કે રે ?
ત્યાગ્યા સૌ લીલાના લાડ જો ?
જોગી સ્વીકાર્યો અંધાર કે રે ?
જા, ખુલશે પ્રભુધામ કમાડ જો !—
    પ્રભુ ભર તેજે ભરશે આંખડી રે. ૮

જાદુઇ ડબ્બી ખુલશે ત્યાં ફરી રે,
અદ્‌ભુત થાશે ઢાંકઉઘાડ જો :
રેલાશે લીલા પ્રભુપાદમાં રે :
જોગી ! કર તુજ કળે લગાડ જો !
    પ્રભુ મળશે, ને ત્યાગ્યું સૌ મળે રે ! ૯

ચિંત્તા

(રાગ જોગી આશાવરી—ત્રિતાલ)

મનવા ! ચિંત્તા તારે કશી ?
તારું જીવ્યું જીવી લે હસી !— (ધ્રુવ)

રોનારાંની રાત બધી ને
હસનારાંને દહાડે ;
કોણ હસે, ને કોણ રૂવે ; છે
ખલક પલકને અખાડે : મનવા૦

ચિંત્તા તારે હોય કદી તો
ચિંત્તા તારાં ચિતની ;
અંતરયામી તારો જાતશે,
વાતજ એ તુજ હિતની. મનવા૦

ઉગે, ખીલે, ને આથમે જે આ
ક્રોડો જગના તારા ;
જે આંગળી દોરે એ સૌને,
તેને કો ન અકારા. મનવા૦

નથી રુદન કો તારે માટે
તુજ માટે છે ગીતડાં ;
તું પોતે સર છે એ ગીતનો,
સાચવ એ ગીત મીઠડાં ! મનવા૦

રોનારાં છો રુદન કરી લે :
એક દિન એ પણ હસશે ;
તું તો અદલ હસી લે આજે,
હસતાં પ્રભુ ઉર વસશે ! મનવા૦

બ્રહ્માનંદ

(રાગ દેશ—તાલ લાવણી)

સારી આલમ ઝૂલે છે તારા આનંદમાં :
આનંદમાં, પ્રભુ ! આનંદમાં :
સારી આલમ ઝૂલે છે તારા આનંદમાં. (ધ્રુવ)

પળપળ રતિ તારી નવનવ નિહાળી,
તારે તો આંગણે છે દિનદિન દીવાળી ;
લાગી છે લહેર સચ્ચિદાનંદમાં :
સારી આલમ ઝૂલે છે તારા આનંદમાં. ૧

આનંદે જન્મ સૌનો, આનંદે વાસો,
આનંદે ગતિ પ્રગતિ, આનંદ દિલાસો ;
આખરની આશા એ બ્રહ્માનંદમાં :
સારી આલમ ઝૂલે છે તારા આનંદમાં. ૨

લીલા આ તારી બધી આત્મે હું ઘુંટું,
આનંદ આ તારો બધો પળપળ હું લૂંટું ;
અદલ સમાઉં અનંતાનંદમાં :
સારી આલમ ઝૂલે છે તારા આનંદમાં. ૩

✤

ભરતી

(રાગ ખમાચ–તાલ દાદરો) *

આજ મારે અંતરે શી ભરતી આ ભરાય રે !
ભરતી આ ભરાય પ્રભુની ધૂન ત્યાં મચાય રે.—
આજ૦

ઊર્મિ ઊર્મિ ઊડતી ત્યાંય, ધસતી ધસની પૂઠે ધાય ;
હૃદયને કિનારે આવી અથડી ધુંધવાય રે :
આજ૦

ખડક ખડકમાં છવાય, ચડક ધડક હૃદય થાય ;
હાર હાર અમિત આવી દે ડુબાવી માંહ્ય રે :
આજ૦

સિંધુ સિંધુ ગહન ગાય, પવન પવન નાદ વ્હાય ;
બિંદુ બિંદુ સુર સમાય, ભરતીમાં ભીંજાય રે .
આજ૦

પાળ પાળે તૂટતી હાય, પ્રાણ પ્રાણ ભરતી છાય,
પ્રભુની ધૂન–ધૂનમાંય અદલ ગરક જાય રે !

આજ મારે અંતરે શી ભરતી આ ભરાય રે !

* " આજ શ્યામ મોહે લીનો બાંસરી બજાયકે,"–એ રાહ.

આનંદ

(ખમાચ-તાલ ધુમાલી) *

હરિવર મારા ! આજ ઉલટતી
　　રસભરતીમાં ગાઉં રે;
અંતર ને નસનસ ઉભરાતા
　　આનંદે અફળાઉં રે !—(ધ્રુવ)

મુઠ્ઠીભર આ અંતર મારૂં
　　વધતાં વિશ્વે જાઉં રે,
તુજ બ્રહ્માંડ પડે આ નાનું,
　　ક્યાં જઇ આજ સમાઉં રે ?
　　　　હરિવર મારા ! ૦ ૧

રાઇકણ શી કીકી મારી,
　　તે શું જગ ફેલાઉં રે,
દિશદિશ ડુબતી જાય ઉતરતી,
　　છલકે હું છલકાઉં રે :
　　　　હરિવર મારા ! ૦ ૨

આંખો મીંચી સ્વર્ગ દગાવું,
　　ઉઘડતાં ઉભરાઉં રે,
ઝળતી જ્યોત બધે સળગાવું,
　　ભડકે સભર ભરાઉં રે :
　　　　હરિવર મારા ! ૦ ૩

* " જીમલડી રે તને હરિગુણ ગાતાં, "–એ રાહ.

નયને ફૂટે કોટિક તારા,
તેમાં ઝળઝળ થાઉં રે :
સ્વર્ગંગા ઉછળે મુજ ઉરથી,
રસતેજે રેલાઉં રે :
હરિવર મારા ! ૦ ૪

અણુનો આજ વિરાટ થયો હું,
થળથળમાં પથરાઉં રે :
અનંતતાને આત્મ સમાવી
અનંતતામાં જાઉં રે :
હરિવર મારા ! ૦ ૫

વ્યોમવિશાળાં બ્રહ્મશિખર પર
પ્રલયઝર્મો ઝૂલાઉં રે ;
ઓ હરિવર ! તુજ જગ છે નાનું,
ક્યાં જઈ અદલ સમાઉં રે !
હરિવર મારા ! ૦ ૬

❖

પધરામણી

(રાગ જોગીઆ-તાલ દાદરો)

મારે ઘેર બેઠાં આવી ગંગા,
હવે મારે તીરથનું શું કામ ?
મારે મન છે બડા અડબંગા,
હવે મારે કેવાં રળાં ધનધામ ?

પ્રભુ મારે ઓટલે આવીને બેઠા,
બેઠા સંત મહંત ;
તેત્રીશ કોટિયે દેવતા બેઠા :
ગડબડ આ શી અનંત ?
આ શાં ચાલે છે મસ્તી ને દંગા ?
પ્રભુ ! મારૂં રંકનું તૂટયું આ ઠામ :
મારે ઘેર બેઠાં આવી ગંગા,
હવે મારે તીરથનું શું કામ ? ૧

પ્રભુ કહે, મારા ભક્તો ત્યાં આવી
આપે મને બહુ ત્રાસ ;
આપું આપું તોય પળપળ માગે,
ખાવા ન દે જરી શ્વાસ :
એવા હાલ છે મારા કઢંગા,
અહીં જરી આવ્યો લેવા આરામ ;
મારે ઘેર બેઠાં આવી ગંગા,
હવે મારે તીરથનું શું કામ ? ૨

ઓ રે પ્રભુજી ! હું રંક શું આપું,
મેં આપી દીધું મુજ સર્વ ;
ભક્ત તમારા મોટમોટા સૌ
રાખે તમારો ગર્વ :
ખાલી ઝૂંપડીએ શા અડંગા ?
પ્રભુ ! મેં ન માગ્યું કશું તમ આમ :
મારે ઘેર એઠાં આવી ગંગા,
હવે મારે તીરથનું શું કામ ? ૩

પ્રભુ કહે, તેં ન માગ્યું કશું, એવી
રાખી તેં તુજ-મુજ ટેક ;
અંતર તારું છે સ્વર્ગથી મોટું,
ના બીજો સમાઉં હું એક !
એવા બેઠા બની અડગંગા
પ્રભુ મારે હૈયે કરી વિશ્રામ :
મારે ઘેર એઠાં આવી ગંગા,
હવે મારે સ્વર્ગતણું શું કામ ? ૪

સાહેબાની નાવડી

(રાગ) •

પૂર્વે પ્રભાત આ પલટે, પ્રવાસી હો !
સૂર્યના શઢ ધીમે ધીમે ખુલે;
ઝીણી ઝીણી મારા સાહેબાની નાવડી
ઝૂલતી દિગંતમાં નયને ઘુલે :
પૂર્વે પ્રભાત આ૦ ૧

ઊંચે ઊંચે ઊડે પંખી, પ્રવાસી હો !
સૂર્યના શઢ પર ચંચુ ભરે :
ધીમી ધીમી મારા સાહેબાની નાવડી
સૂર્યની ભીંત આડી તરતી સરે :
પૂર્વે પ્રભાત આ૦ ૨

થાક્યો પાક્યો હું તો આવ્યો, પ્રવાસી હો !
કાળી તે રાતડી પાછળ પડી :
ઘેરી ઘેરી મારા સાહેબાની નાવડી
ખુલતી દિગંતમાં નજરે ચડી :
પૂર્વે પ્રભાત આ૦ ૩

• "પાલવડો મારો મેલો મોહનજી, મારગડે મને જવા દિયો,"—એ રાહ.

પાછળ છે આખી આ પૃથ્વી, પ્રવાસી હો !
સામે આ સિંધુ છે સભર ભર્યો :
ઓ રે દિસે મારા સાહેબાની નાવડી !
ઓ રે દિગંતનો જ્યોતિ નથી !
પૂર્વે પ્રભાત આ૦ ૪

પડતા આખડતા ભૂલ્યા પથે, પ્રવાસી હો !
આવ્યા છે વાટના વિસામા હવે;
આવે આવે મારા સાહેબાની નાવડી,
લેશે ઉપાડી થાક્યા આતમા ભવે;
પૂર્વે પ્રભાત આ૦ ૫

વાટે વળાં કંઈ પોટલાં, પ્રવાસી હો !
આજે કિનારે આ પડતાં મૂકું;
ઝીણી દસેતી મારા સાહેબાની નાવડી
રખે આ સાગરે ચડતાં ચૂકું !
પૂર્વે પ્રભાત આ૦ ૬

કંઠિ પ્રકાશપાટ નાખ્યો, પ્રવાસી હો !
અંદર લેવા કર સાહેબો ધરે;
દુલે પ્રને મારા સાહેબાની નાવડી:
જાગું કે ઊંઘું ! મને સ્વપ્નાં સરે !
પૂર્વે પ્રભાત આ૦ ૭

જોજે, જોજે, મારા પ્યારા પ્રવાસી હો !
ધરજે આ હાથ મારો, ચઢતાં ડરૂં ;
પુણ્યે જડી તું મારા સાહેબાની નાવડી,
ઓ રે સાહેબા ! તારી ઓથે તરૂં :
પૂર્વે પ્રભાત આ૦ ૮

આવ રે હોડીવાળા!

(રાગ આશાવરી-ત્રિતાલ)

મારે જાવું પેલી પાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !
તારી હોડી લાવ કિનાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !—(ધ્રુવ)

અણગણ યુગ કંઇ વનવન ઢૂંઢ્યાં,
ઢૂંઢ્યા દેશવિદેશ ;
નહીં મુજ મનની મૂર્તિ મળી કહીં ;
શમ્યો ન મુજ મન કલેશ :
મારે એક રહ્યો આધાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !
મારે જાવું પેલી પાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા ! ૧

મોતી વરસતાં ઝાકળ જેવું
કંઈ કંઇ પકડું હાથ :
એ નહીં, એ નહીં, કહી મૂકી દઉં,
નહીં કંઇ રહે ઉર સાથ :
મારા ઉરનો તાપ અપાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !
મારે જાવું પેલી પાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા ! ૨

આ પારે છે કંઇ નહીં મારૂં,
મારૂં કર્યું દૂર થાય;
મોજાંની છલકે છંટાતાં
નહીં કંઇ પાર પમાય :
પેલા ઝમકે ત્યાં ઝમકાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !
મારે જાવું પેલી પાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા ! ૩

આ પારે કે તે પારે પણ
મારે એકજ વાત :
મુજ અંતર સ્વામી પડકારે—
એ આવું મુજ નાથ !
મને જલદી પાર ઉતાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા !
મારે જાવું પેલી પાર રે, હો આવ રે હોડીવાળા ! ૪

અધીરાઇ

(રાગ માંડ-તાલ દાદરો)

મારૂં જીવન આ વહી જાય,
પ્રતીક્ષા ! તેં તો વાળ્યો રે. (ધ્રુવ)

ઉગતા પ્રભાતથી ઊભો ખડો આ
હંસલો સરવરતીર ;
પહોર વીત્યા ને સાંઝ પડી, તારા
વીત્યા વાયદા વીર !
પ્રતીક્ષા ! તેં તો વાળ્યો રે. ૧

પૂર્વ અટારીએ ઉઘડે દિગંત ત્યાં
પડતા નિરખું પદરંગ :
આવે, આવે, જરી હાસ્ય સરે ત્યાં
આશ બને મુજ ભંગ :
પ્રતીક્ષા ! તેં તો વાળ્યો રે. ૨

સંધ્યા પધારી પાધરે, ને
ગુંથે રવિકર ફૂલ ;
હસતા જામે તારલા, મારે
હૈયે વાગે શૂળ !
પ્રતીક્ષા ! તેં તો વાળ્યો રે. ૩

લાંબા પંથ આશા તણા, ને
લાંબા નભના પાટ ;
લખ ચોર્યાસી જન્મ . વહે એવી
લાંબી લાંબી તારી વાટ !
મતીલા ! તેં તો વાહ્યો રે. ૪

વાટ જોતાં તન તૂટયાં તરલ ને
ખૂટયાં નયને નીર :
વેગ, રે વેગ અદલ, આ તે કેવી
યુગયુગભર તારી ધીર !
મતીલા ! તેં તો વાહ્યો રે. ૫

નવલા દેશ

(માઢ—તાલ દાદરો)

મારા પ્રાણપંખી ! શા કલેશ રે ?
જોની, ઉઘડે આ નવલા દેશ ! (ધ્રુવ)

ઊંડી ઊંડી ઠરી આંખ આ ચમકે,
ઉપડે ઊંડા ઉદ્દેશ :
આવે આવે ને આ જાય અંધારાં, ને
થાય નવાજ ઉજેશ રે :
જોની, ઉઘડે આ નવલા દેશ ! ૧

ક્યાં રહેશે ધગતાં એ સિંધુ ને ધરણી,
ક્યાં રહેશે મંદિર ને ગોખ ?
એકજ ટાણું આ નવસેં નવાણુંમાં
જીવતો કો પામે જોખ રે :
જોની, ઉઘડે આ નવલા દેશ ! ૨

ધીમા ધીમા આવે વાયરા ને
મીઠી મીઠી લાગે લહેર ;
ઊનાં કપાળ આ શીતળ થાશે,
શમશે શી દેહનાં ઝેર રે :
જોની, ઉઘડે આ નવલા દેશ ! ૩

કડવું કડવું આ જીવન જગતું ને
કડવી છે દુઃખની વાત ;
મીઠાં મીઠાં એમાં સ્વર્ગનાં સ્વપ્નાં ને
મીઠી છે ધર્મમિરાત રે :
જોની, ઉઘડે આ નવલા દેશ ! ૪

સૂર્યના રંગોમાં પાંખો છે બોળી,
રજનીનાં ચૂંટયાં છે ફુલ :
પ્રાણપંખી ! હજી ઊંચાં છે ઊડવાં, હો !
ગાવા ગાન અમૂલ રે :
જોની, ઉઘડે આ નવલા દેશ ! ૫

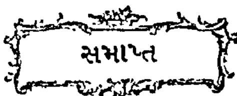
દિશ દિશ કેરી છૂટે છે દોરી ને
ઉપડે આ પડદા અનેક;
આભની પાછળ આભ અનંત શાં
ખુલી રહ્યાં દૂર છેક રે :
જોની, ઉઘડે આ નવલા દેશ ! ૬

જૂના જૂના રહેશે જોગ સૌ પૂંઠે,
સૂની સૂની થશે વાટ :
એક કિરણ ઝળુકાતું ખીડાતું આ
દેખાડે દૂરના ઘાટ રે :
જોની, ઉઘડે આ નવલા દેશ ! ૭

જીવનભર લાડ અડગ છે બીડી
    દેહના દૈત્યો શું બાથ ;
પ્રાણુપંખી ! તેં જીવન આ જીત્યું, જો
    વીર ! બોલાવે નાથ રે :
        જોની, ઉઘડે આ નવલા દેશ ! ૮

ક્યાં સરી પૃથ્વી ને ક્યાં સર્યાં વાદળ ?
    ક્યાં રવિ, તારા ને ચંદ ?
આ શાં આવે અજવાળાં અપાર્થિવ ?
    હો શા આનંદ આનંદ રે !
        જોની, ઉઘડે આ નવલા દેશ ! ૯

એક ફલંગે વીતશે આકાશ ને
    બીજીએ દેવોનાં ધામ ;
ત્રીજીએ સુણશું ત્યાં પડધા પ્રભુના, હો !
    પ્રાણુપંખી ! વિશ્રામ રે !
        જોની, ઉઘડે આ નવલા દેશ ! ૧૦

સૂચી

[પહેલી લીટીઓની]

